

בס"ד

פרשת "בהעלותך"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.co

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה ל eisikovits1@gmail.com,

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשי הקשר שלכם או כתובות של מעוניינים בעלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אך הבא להדפיס יביא גאולה לעולם וידפיס בשם אומרם.

פרשת בהעלותך

ממי כדאי לקבל עצה...

בפרשת השבוע מציינת התורה בקשר לגיל הפרישה בעבודת המשכן: "ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד". מבאר רש"י: אבל חוזר הוא לנעילת השערים.

המשנה באבות אומרת: "בן חמישים לעצה", מביא רבי עובדיה מברטנורא ראייה מפרשת השבוע: שנאמר בלויים: "ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו'" ומהו השירות? שייתן להם עצה.

ונשאלת השאלה: באיזו עצה מדובר כאן? בעל חידושי הרי"ם מביא משל למה הדבר דומה: מעשה באדם שתעה ביער ובמשך כמה ימים לא ידע איך לצאת ממנו. לפתע ראה זקן אחד הולך לקראתו ושמח שמחה גדולה. אמר בלבו: ממנו אוכל בוודאי לדעת את הדרך הנכונה לצאת מן היער. שאל אותו: היכן הדרך לצאת מן היער? ענה לו הישיש: גם אני כמוך - אינני יודע, כבר שבעים שנה אני תועה כאן, רק דבר אחד אני יכול לומר לך בוודאות: בדרך שהלכתי אני - אתה אל תלך, שבדרך זו טועים. אבל את הדרך הנכונה שיש לך ללכת - את זה עליך למצוא בעצמך...

את העצה הזו אומר החידושי הרי"ם, יכול בן חמישים לתת - "לשמור משמרת" לעמוד על המשמר "לנעילת שערים", איזה שער לנעול כדי שלא להיכנס שם. כמה הקשבה וקבלת עול נדרשת מאתנו בקבלת עצה מחכם,

מסופר שסוחר אחד הגיע אל הרב כדי לבקש את עצתו ואת ברכתו. אחרי שהקשיב לדאגותיו של איש העסקים ונתן לו את עצתו בענייני מסחרו. שאל אותו הרב: "מה עם ילדך?" "מעולה", השיב האב הגאה. "הם מקבלים ציונים גבוהים בבית הספר - ממש מצליחנים! אין ספק שהם יתקבלו לאוניברסיטאות הטובות ביותר במדינה..." "ומה בקשר לחינוך היהודי שלהם? מדוע שלא תשלח אותם ללמוד בישיבה?, וכך יהפכו הם ליהודים שומרי מצוות בד בבד עם ידיעותיהם?" "כבוד הרב... זה עולם אחר כאן, בחו"ל. השכונה

שאני חי בה... החברים שלהם... זה פשוט לא מתאים... אתה מבין..." "התורה נצחית בכל המקומות ובכל הזמנים!", התעקש הרב. "אמריקה לא שונה כלל בעניין זה. אתה יכול וחייב לתת לילדיך חינוך יהודי!" איש העסקים המשיך להתווכח ועמד על שלו. הרב לא הירפה ממנו ולמרות כל תחנוניו הסוחר נשאר בסירובו.

"אני לא מבין", אמר לבסוף הרב. "לא אני ולא אבא שלי עסקנו מעולם במסחר. אך בכל זאת הגעת לכאן מרחוק לבקש את עצתי על ההחלטות העסקיות החשובות לך ביותר. ומצד שני, ביחס לחינוך הילדים - שזהו התחום לו הקדשנו את כל חיינו אני ואבותיי - אתה לא מוכן לקבל את עצתי?!"

כמה פתיחות וקבלה נדרשת בקבלת עצה...

מגיד שבחו של אהרון שלא שינה ("וקראת לשבת עונג")

"ויעש כן אהרון"

רש"י מביא את דברי הספרי "ויעש כן אהרון, מגיד שבחו של אהרון שלא שינה". מהו שבחו של אהרון שלא שינה? - שאל מגיד מדובנא - הרי כל אדם מישראל יודע שאין להרהר אחרי דבר ה', ואם נצטווה, ודאי שלא ישנה, ומה הרבותא?!

משל למה הדבר דומה?

לשלשה אנשים שחלו במחלה קשה. פנו שלשתם לרופא מפורסם ובקשו את עזרתו. נתן הרופא לשלושתם תרופות והוראות מתאימות.

החולה הראשון, מילא אחר הוראות הרופא במדויק ולאחר זמן קצר החלים כליל.

השני, הבין קצת בחכמת הרופא, ומשום כך התחכם בטיב התרופות, ונטל רק את אלו שנשאו חן בעיניו, ולא הבריא.

השלישי, גם הוא חקר את טיב התרופות, אולם למרות זאת, נטל את כולם והבריא.

כן הוא הנמשל:

התורה - סיים המגיד - היא התרופה שנתן לנו הקב"ה כנגד היצר הרע! ישנם בני אדם המקיימים את מצוות התורה בלא להרהר אחריהם כלל. לעומתם, ישנם כאלה המנסים להבין את טעמי המצוות, ומקיימים רק את הנראה להם. אולם חכמי ישראל מקיימים את כל המצוות ומנסים עם זאת להבין את טעמיהם. אהרון הכהן לא שינה, בין מתוך אי הבנה, ובין מתוך הבנה, אלא לא שינה רק משום שכך ציווה ה'!

על כך נאמר שבחו!

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח,ב) (הרב יוסף זילברפרב)

משמעותו של הנר

בפרשת השבוע קוראים אנו על המצווה שצווה הקב"ה את אהרן להדליק את המנורה הטהורה: "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".

אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: אתה הוא מרכז האור, אתה בראת את האור מתוך החושך. בשעה שחושך היה על פני התהום צוית "יהי אור", אתה מאיר לארץ ולדירים עליה, ובאורך אנו רואים אור. והנה, אתה מצווה עלינו להדליק המנורה? וכי לאורה אתה זקוק חס וחלילה? ואם זה מיועד למקדש בלבד, הרי אפשר להסתפק בהדלקה חד פעמית ולמה צוית "בהעלותך את הנרות"? אמר לו הקב"ה: צדקת בדברך, כי אין אני זקוק לאורה. בכוחי להאיר לכל העולם והלוואי שיהיו ראויים לקבל וליהנות מאורי. אולם הציווי הזה הוא חינוכי לעם ישראל, כדי לחנך את העם שידע להעריך את חשיבות האור ואת ערכו בחיי העם.

ישנם שני סוגי אורה: אור חומרי ואור רוחני. אור חומרי היינו אור השמש, אור חשמל וכו'. אור רוחני פירושו מידות טובות, מעשים טובים, תכונות נפשיות חיוביות וכו', וכשם שאדם אינו מסתפק באור הקיים, אלא קורע חלונות, פותח אשנבים, עושה מרפסות, כדי להגדיל את האור, כן הדבר באור רוחני, אין להסתפק באור הרוחני המצוי, אלא יש ליצור ולהגדיל את המלאי של האור הזה. וכשם שאור חומרי מבטיח בריאות, רעננות וחוסן גופני, כן גם אור רוחני נותן בריאות, רעננות וחוסן נפשי. כל זה תודות למנורה והאורות הרוחניים שהאירו דרכנו עד היום. כל יהודי הוא בבחינת כהן השומר על הציווי "בהעלותך את הנרות".

אהרן מצווה: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – "מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי". חכמינו ז"ל נתנו דעתם לסמיכות הפרשיות "נשא" ו"בהעלותך", שכן סיומה של פרשת נשא מתאר את הטקסים החגיגיים שהתקיימו בעת חנוכת המשכן ואת האירועים שליוו את תחילת הפעלתו, את אחד עשר השבטים שהקריבו וכל הנשיאים הקריבו, חוץ מנשיאו של לוי – אהרן. והיה אומר: אוי לי! שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי? אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לו לאהרן: אל תתירא, לגדולה מזו אתה מתקן, שאת מדליק ומיטיב את הנרות. לכאורה, אם הדלקת הנרות במנורה מהווה פיצוי נאות לחולשת הדעת, שאותה חש אהרן על שלא נתכבד ליטול חלק בחגיגה זו ועל שלא זכה לתשומת לב מתאימה בעת הטקס, כלום ישנה חשיבות כה נעלה בתפקיד זה של העלאת הנר במנורה? והרי פעולה זו נעשית בצורה שגרתית, מידי ערב בערב, בסתר, רחוק מעיני הבריות? היכן התחליף והתמורה לאותו טקס פומבי מרשים, שבו צעדו נשיאי ישראל בחגיגות רבה אל עבר המזבח החדש כדי להקריב לעיני כולם את קרבנותיהם?.

נאמר בתלמוד במסכת שבת: "מתיב רב ששת: "מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר לפני ה' תמיד", וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר – לא הלכו אלא לאורו?", ומשיב רב ששת בעצמו: "אלא עדות היא לבאי עולם, שהשכינה שורה בישראל". אכן, הטקס החגיגי ו"מצעד" הנשיאים בעת חנוכת המשכן היה ללא ספק חשוב, אך היה זמני וחולף. לעומת זאת – הדלקת המנורה מידי ערב הוא מעשה קבוע ותמידי. לצורך קיומה של ההדלקה יש להתמסר תחילה לתיקון העם ולחינוכו, יש להביאו לדרגה גבוהה עד שהשכינה תחפוץ לשרות בתוכו, כלום אין בו משום עדיפות על השתתפות חד-פעמית בחגיגת חנוכת המשכן?, כלום אין במצווה זו משום פיצוי על חולשת הדעת שתקפה את אהרן כשראה שמקומו נפקד מבין נשיאי ישראל?. מי שמדליק את המנורה מוכיח כי "הצית" את הלבבות בעם – הוא קירב את ישראל לאביהם שבשמים. ולכן, נצטווה אהרן "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" ולא אל מול פני ה', כי אין ה' רוצה שההדלקה תיראה כמעשה שנועד לצרכיו אלא הם יאירו אל מול עצמם כ"עדות" להשראת השכינה ופעולה זו, כאמור, הוטלה על אהרן ובני הכהנים.

"אל מול פני המנורה יאירו" (ח, ב)

הדא הוא דכתיב פתח דברין יאיר ואתיא כמאן דאמר י"ז טפחים הוי גבהה של מנורה (מדרש פליאה.)

המנורה הייתה עשויה שבעה קנים, תשעה פרחים, אחד עשר כפתורים, עשרים ושנים גביעים, ולגבי גובהה יש מחלוקת אם היה זה של שבעה עשר או שמונה עשר טפחים. המספרים הללו מרמזים על הפסוקים הראשונים של חמשת חומשי תורה. בפסוק הראשון של ספר בראשית ישנן שבע מילים, כנגד שבעת הקנים. בפסוק הראשון של ספר שמות ישנן אחת עשר מילים, כנגד אחד עשר הכפתורים. בפסוק הראשון של ספר ויקרא ישנן תשע מילים, כנגד תשעת הפרחים. בפסוק הראשון של ספר דברים ישנן עשרים ושתיים מילים, כנגד עשרים ושנים הגביעים. ובפסוק הראשון של ספר במדבר ישנן שבע עשרה מילים, כנגד שבעה עשר הטפחים של גובה המנורה.

זוהי הכוונה שבמדרש: "פתח דברין יאיר" – תחילתם של חמשה חומשי תורה מרמזת כנגד מספרי המנורה. אולם יפים הדברים רק למאן דאמר י"ז טפחים הוי גבהה של מנורה.

אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח', ב') (מתוך מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, גליון 245)

למה נמשלה התורה לחלב? מסביר נפלא הרב מנחם מנדל פוקס שליט"א (שמעתי מהרב שלמה לוונשטיין שליט"א) כל מאכל או משקה ימשיך להיווצר בין אם יצרכו אותו ובין אם לא. לדוגמא: מים בנהר, פירות בעצים, וכו'... גם אם לא יאכלו או ישתו אותם הם ימשיכו להיווצר בעולם. יוצא מן הכלל הוא החלב שהתינוק או העגל יונק משדי אמו. אם הוא ינק היום - מחר יצא עוד חלב בקלות, אבל אם הוא יפסיק לינוק היום - מחר יהיה

קשה להוציא עד שלא יהיה חלב בכלל ... כך גם התורה, שעליה נאמר 'דדיה ירווך בכל עת'. אם תלמד היום תורה - מחר ילך לך בקלות בלימוד, אבל אם היום לא תלמד ולא תבוא לשיעור - מחר יהיה לך יותר קשה עד שלבסוף המעיין עלול חלילה להתייבש ח"ו. וזהו 'אם תעזבני יום - יומיים אעזבך'

המנורה רומזת ללימוד התורה ושבעת הנרות לשבעים שנות חיי האדם בעולם הזה. לפי זה חשבנו לומר בס"ד - נרות התורה יאירו לך, באותה מידה שאתה תהיה מצוי אל מול פני המנורה (התורה). וזהו שנאמר: 'אל מול פני המנורה - יאירו שבעת הנרות'

"וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֶן..." (ח, ג) (ברינה יקצורו, עלון 207)

וברש"י: להגיד שבחו של אהרן שלא שינה.

טבעו של אדם הוא, שכשהוא עולה למדרגה רמה, הוא בא לכלל התפעלות עצמית. ואילו אהרן הכהן, עשה עצמו כמנורה עצמה - "ויעש כן אהרן" - כשם שהמנורה אינה מרגישה כלל אם גבוהה היא או נמוכה, כך גם הוא לא נתפעל כלל מעלייתו למדרגות יותר רמות - "שלא שינה".

וכתוב ב"אבן שלמה": ששבעת נרות המנורה, הם כנגד שבעת רועי ישראל ואלו הם: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד. ואם כן, כשאהרן הכהן היה מדליק ומכוון כנגד אברהם שמידתו היא חסד, יצחק שמידתו היא גבורה וכך הלאה, וכשהגיע לנר החמישי היה מכוון כנגד אהרן שמידתו הוד, ובכוונה זאת, היה יכול היה להתגאות. אך מגודל הענווה - "לא שינה".

רבי שמחה בונים מפשיסחה שאל: מה גדולה 'שלא שינה'? הרי גם יהודי פשוט לא היה מעז פנים לשנות ממצווה שציווה ה'? אלא, שבחו של אהרן שלא שינה את עצמו, ונשאר איש העם ואוהב את הבריות כמקודם, רודף שלום ומשכין שלום, בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. 'שלא שינה' - הגדולה לא הביאה אותו לשנות את הליכותיו, מידותיו הטובות וענוותנותו.

זה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרח מקשה היא (ח, ד) (הרב יוסף זילברפרב)

כשביקר האדמו"ר ממודז'ין זצ"ל בפעם הראשונה בארץ, בשנת תרפ"ה, נתקבל על ידי הרברט סמואל - הנציב העליון הבריטי, וביקשו שישתדל לעשות שלום בין המפלגות המסוכסכות ביישוב היהודי בארץ.

השיב הרבי: חכמינו מספרים שבשעה שציווה הקדוש ברוך הוא למשה על עשיית המנורה, התקשה בכך משה, ואף על פי שהראהו ה' באצבע את מעשה המנורה, ככתוב: "וזה מעשה המנורה", לא יכול היה משה לעשותה, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא: השלך את כיכר הזהב לאש, והמנורה נעשית מאליה. לכאורה, הקדוש ברוך הוא הוא הרב ומשה הוא התלמיד ובכל זאת מתקשה משה לתפוס את מעשה המנורה?! אלא, הסביר האדמו"ר:

על המנורה נאמר שהייתה "מקשה אחת זהב טהור", כדי ללמד ולסמל על האחדות השלמה של כל חלקי העם – "עד ירכה" – האנשים הניצבים בתחתית הסולם, "עד פרח" – הגדולים והחשובים שבעם. על משה הוטלה המשימה לאחד את חלקי העם לחטיבה אחת, ובכך התקשה עד שזכה לסייעתא דשמיא, ואף עתה, סיים האדמו"ר, נוכל להגיע לאחדות, אם יערה ה' עלינו רוח ממרום שתבטל את יצר הפלגנות השרוי בתוכנו...

מי נקרא חרדי?

"וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרֵב אֶת קִרְבִּן ה' בְּמַעְדּוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

האנשים האלה (לאחת הדעות היו נושאי ארונו של יוסף) פונים למשה ואהרן ומבקשים מהם: "גם אנחנו רוצים לקיים את מצוות הפסח! תאפשרו גם לנו לקיים את המצווה!". מבחינה הלכתית הם היו פטורים מקיום המצווה, משני טעמים: האחד, שהרי העוסק במצווה פטור מן המצווה. השני, הם היו טמאים בזמן הפסח הראשון ופטורים ממנו. אבל הם לא הסתפקו בכך, הם לא רצו להיות פטורים מהמצווה, הם דרשו לקיימה בכל זאת...

מבאר הסיפורי: "וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו" - מגיד שהיו בני אדם כשרים וחרדים על המצות. איך שאדם מגיב לפטור ממצווה תדע עד כמה הוא חרדי...

לא פעם שאומרים שאין תחנון בבית הכנסת ניתן לראות על פניהם של האנשים אנחת רוחה... הצילו אותם... סיפר פעם הרב רוזנבלום שהוא נכנס פעם לבית הכנסת בצפון הארץ. לאחר שסיים החזן את תפילת החזרה, הגבאי דפק על השולחן וצעק: "קדיש"... במבט לאחור לא היה נראה לרב שיש מוהל בבית הכנסת או אבא צעיר והוא חשב אולי יש סנדק. הוא ניגש לגבאי ושאל: "נו... למי מגיע מזל טוב?!". הגבאי ענה מיד: "לא מזל טוב זה יום הפטירה של האדמו"ר..." תוך שהוא נקב בשמו...

הרב התפלא ושאל: "היום יום שני וכמה שזכור לי יום פטירתו של האדמו"ר הוא ביום רביעי?!". הגבאי לא איבד את העשתונות ואמר לרב תוך שהוא מניח את כף ידו על הלב: "תאמין לי הרב... הוא היה כבר חולה יומיים קודם..." "מי נקרא חרדי?" אחד שפטור ממצווה ומחפש דרך איך לקיים אותה...

להגיע לשלמות בקיום המצוות

בפרשתנו שני מקרים תמוהים לכאורה:

1. מבאר רש"י: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות".

2. לאחר שכל בני ישראל חגגו את הפסח במועדו (במדבר ט ו-ז): "וַיְהִי אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם, וְלֹא-יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת-הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא; וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם הַהוּא. וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הֵהֱמָה אֵלֵינוּ 'אֲנַחְנוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם; לָמָּה נִגְרַע, לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת-קֶרְבֶּן ה' בְּמַעַדוֹ, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל?!". האנשים האלה פנו למשה ואהרן - בבקשה לקיים את מצוות הפסח! תמצאו לנו 'היתר' שיאפשר לנו לקיים את המצווה!".

ונשאלת השאלה:

מה היה חשוב לאהרון להקריב קורבן? ומה ראו אלו לבקש לקיים פסח בשעה שהיו פטורים ממנו?!

התשובה לכך פשוטה מאד:

הם הבינו את שהשלמות בעולם הבא מורכבת מהמצוות שמקיימים בעולם הזה ולא רצו להפסיד אף אחת מהן... לא פעם אנו "מדלגים" על מצוות בתקווה שיהיה זמן לעשותם בהמשך או להחליפן באחרות... מלמדים אותנו אהרון הכהן והאנשים שלא יכלו לעשות הפסח את חשיבותן של מצוות, כמה יקרה כל מצווה ואיזה נזק יכולה לגרום בעולם לכשהיא נפסדת... כדי להבין את חשיבות כל מצווה וההפסד שיש בה נביא מעשה שהיה עם ה"חפץ חיים":

כשרצה ה"חפץ חיים" להיכנס להיכל הישיבה, מצא בחורים שעמדו לדבר וביקשם להיכנס. הבחורים התחננו לרב וביקשו עוד שתי דקות בלבד. אמר להם הרב אמשול לכם משל למה הדבר דומה: לאחד שבנה מרפסת והזמין משאית בטון לשעות אחר הצהריים. משהגיע נהג המשאית הבחין כי חסרים 2 ברזלים בטפסנות על מנת שהציקה תכונן כדבעי. משראה בעל הבית שאין בנמצא ברזלים שם פעמיו אל עבר מסילת הברזל הקרובה, הוציא מפתח שוודי מכיסו ופירק 2 פסים ממסילת הרכבת. כשהברזלים על גבו הבחינה בו ניידת משטרה. תפס אותו שוטר ובא לרשום לו דו"ח. לפתע קם הלה ואמר לשוטר: "מה קרה? יש מיליוני קילומטרים של מסילה זה הבעיה 2 מטר ???!!!"...

אמר החפץ חיים לתלמידים: אותו אחד לא השכיל להבין מה יכולים לעולל חיסרון של 2 פסים מהמסילה כשם שאינכם מבינים מהו החיסרון בעולם הבא של 2 דקות מלימוד התורה... נושאי ארוננו של יוסף (לאחת הדעות) רצו עולם הבא שלם ללא חוסרים, הגם שהיו פטורים לא ויתרו וה' נתן להם את האפשרות לכך. זוהי אותה תחושה שהרגיש אהרון כשראה שאיננו מקריב קורבן....

פסח שני הזדמנות חוזרת

"ויאמרו האנשים ההמה אליו" מבאר המלבי"ם בפירושו על הסיפרי: מה שאמר האנשים ההמה מותר. ופירשו חז"ל כי הזכייה הזאת שזכו שתאמר פרשה זו על ידיהם כמ"ש לקמן (בהעלותך כב) שהיה זה זכות מיוחד, היה על ידי שהיו אנשים מיוחדים

וכשרים וחרדים על המצווה. ועל ידי שבאו לשאול בעצמם לא על ידי שליח שזה מציין במילת ההמה. רצה לומר: הם בעצמם. ועל זה אמר: "שאלו נשאלים אלא לבעל המעשה". היינו שהזכות הזו שנשאל ה' ממשה והשיב לו פרשה זו היה צריך שבעל המעשה עצמו ישאל וזכותם עמדה להם.

לפי זה נשאלת השאלה: מה ראה משה ללכת ולשאול את הקב"ה יכל הוא לומר להם שהם פטורים?! ועוד איך לא חשש משה לשאול שאלה כזו את ה' הרי הוא ידע שהם פטורים!?

והתשובה היא: הקב"ה אומר: "אל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי" משה ידע שה' פונה אל אלו החרדים על דברו... ולכן הוא אומר עימדו ואשמעה מה יצווה ה' לכם... "פסח שני היא הזדמנות חוזרת" שנותן הקב"ה מה שאין באף מצווה אחרת. לומר לכל אחד מאתנו אם אתה ממש ממש רוצה - הקב"ה יסייע לך...

כותב "בעל התניא": ענינו של פסח שני: אין מצב "אבוד" - תמיד אפשר לתקן ולהשלים. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו - "לכם", שהדבר היה ברצון, על אף הכול אפשר לתקן" (היום-יום, יד אייר)

עצה קטנה: במקום לתת לעצמך סיבות למה אתה לא יכול, תחפש לעצמך סיבות למה אתה כן יכול... וה' ייתן לך הזדמנות נוספת...

"ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש" (ח, יט)

שתי דרכים יש לאדם להתקרב אל ה' - או בדרך טובה או בדרך קשה יש אדם שמתקרב אל ה' כשהכל טוב. הבריאות טובה, הפרנסה בשפע, ויש נחת מהילדים. למה באת לבית הכנסת? מה פרוש, באתי להתפלל לה'.

בן אדם אחר - לא ראו אותו בבית הכנסת כבר די הרבה זמן. פתאום הוא בא, עם כיפה מקופלת על ארבע כמו פירמידה. מה קרה? גילו שהוא חולה קורונה... אומר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זיע"א: מה הקדוש ברוך הוא מבקש מאתנו? - "ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש". בני אהובים, אל תחכו שיהיה "נגף", מגפה וצרה חס ושלום, בכדי לבוא אל הקדש. בואו אל הקדש גם כשהכל טוב, גם כשאתם יושבים איש תחת גפנו ותחת תאנתו, בשלוח ובנחת, בלי צרה ובלי מצוקה.

"ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש" (ח, יח-יט) (הרב ברוך בוקרה שליט"א, מתוך מדבש, גיליון 83)

רש"י: שלא יצטרכו לגשת אל הקדש שאם יגשו יהיה נגף... לצערנו ישנם יהודים שכל עוד שהכל מתקתק הם לא מתקרבים לה' ורק כשחס ושלום יש צרה ל"ע, הם ניגשים לבדוק את התפילין ואת המזוזות ולא את המעשים. רמז נפלא לכך מצא הבחור מרדכי

יאיר סימן טוב הי"ו בפסוק הנ"ל: 'ולא יהיה בבני ישראל נגף' - כדי שאז זה יגרום חלילה ל: 'בגשת בני ישראל אל הקודש'...!

"ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש" (ח', יח-יט)

בעת שמתרגשת על אדם מישראל צרה, הרי הוא מקבל על עצמו קבלות, פותח את ידו ומפזר ממון לצדקה, ומשתדל להיטיב את דרכיו כדי שתסור ממנו הצרה.

דרש על כך הרה"ק רבי מאיר מפרמשילאן את הפסוק בפרשתנו: "ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש": וכי מפני מה צריכים לחכות עד שיתרגש 'נגף' על בני ישראל? וכי לא מוטב ש'ייגשו אל הקודש' תמיד בלי לחוות ייסורים קודם לכן?!

"בחודש הראשון" (ט, א) (דעת תורה - לתתך עליון)

פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת שאין מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד" (רש"י) צריך ביאור, מהו הרווח בזה שהעמדנו את הפרשה באיחור כלשהו, הלא סוף סוף שתי הפרשיות ילמדו על ידינו והגנות תתגלה, אם לא בתחילה אז קצת לאחר מכן, מהו הרווח בזה?

היה הגה"צ רבי ירוחם ליוואויץ זצ"ל משגיח ישיבת מיר מבאר שמזה נלמד עד כמה דקדקה התורה בכבוד הבריות, שגם אם צריך לכתוב גנות, צריך להשתדל להקטין אותו ולדחות אותו, גם אם הדחייה קטנה בכחוט השערה כבר דבר גדול הוא, שהרי טבעו של אדם הוא שככל שקרוב הוא לתחילת הספר, הוא לומד אותו יותר בעיון, ולכן דוחה התורה ומאחרת מעט כתיבת פרשה זו כדי לשמור ככל שניתן על כבוד ישראל ולא לדבר בגנותן.

סיפר הרה"צ רבי שלמה הופמן זצ"ל: "כשהיה הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל מגיע מחו"ל היה מתאכסן בבית חמותו, אלמנת הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, והיו מקבלים את פניו גדולי ונקיי הדעת שבירושלים כדי להיוועץ עמו ולשוחח בדברי תורה". "באחת הפעמים בקבלת פנים, הבחין הרב קוטלר בדמותה של בעלת הבית - חמותו כשהיא שולחת מבטים חטופים לתוך החדר. ואז הבחין שטרם נגעה יד המשתפים בעוגיות ומיני המאפה שהגישה הרבנית אל השולחן. שאל מיד הרב את הנוכחים 'מדוע אינכם טועמים דבר מה?' נענו הרבנים במשיכת כתפיים, ואחד תהה בקול נמוך: 'דאס איז וינברג'ס?' (-האם זו תוצרת של מאפיית וינברג, שהיא הכשרות היותר מהודרת בעת ההיא), הגיב הרב קוטלר: 'א וינברג - נישט וינברג' ('כן וינברג, לא וינברג') ותיכף נטל לידו מן המזונות, בירך ואכל. וכמובן בירכו גם שאר האורחים". "כשנתפזרה האסיפה ורק אני נשארתי במקום" המשיך ר' שלמה, "פנה אלי הגאון זצ"ל בנימת תרעומת ותוכחת אהבה ואמר לי: 'הא לך סוגיית שיקול הדעת - על ספק ספיקא של מנהג, חומרא מדרבנן מקפידים ומחמירים, אבל על ודאי דאורייתא של הונאת וצער אלמנה אשת חבר ועוד איסורים, מדלגים בלא לשים לב...".

שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במדכה (ט, ו-ז) (אוהב תורה)

ברש"י: אין שייט אלא לשון טיול.

מה פרושה מלה "שטו" ומהי ההבנה בדברי רש"י?

רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הסביר זאת על פי דברי הזהר הקדוש: "שטיא הוא דא", כלומר: מי שמתכופף להרים את מזונו מן הארץ הוא שוטה, מאחר שהוא נוקט ביותר מדי אמצעי השתדלות. בהתאם לכך הוא כותב לבנו, רבי שמואל בנימין: "ויותר מזה לא נכון בעיני לפי שעה לעשות, כי ידעת כי אינני מהדוחקים את השעה, ומצוה להשתדל במה דאפשר ולהניח ולבטוח בגמר הדבר על בעל היכולת יתברך שמו". אמנם, אנו רחוקים מאד מן הדרגה הזו, אבל מכל מקום מחובתנו להתחזק בידיעה, שאל לו לאדם להתאמץ בהשתדלות, אלא אך ורק לעשות את מה שצריך לעשות. דברים אלו - אומר הרב דניאל אוחיון - מונחים בפרושו של רש"י "לשון טיול", כלומר, הרשעים היו צריכים ללכת לחפש את המן שלהם במרחקים, ואלו לצדיקים הוא נפל בפתח הבית.

את ההבדל הזה בין צדיק לרשע יצרו האנשים עצמם ביום הראשון שבו ירד המן מן השמים - כל אחד מהם פתח את דלת ביתו וראה את המן המוכן לו שם. הצדיקים הכניסו אותו פנימה והודו על מה שקבלו, ואלו הרשעים אמרו: כל כך קצת? אין הקומץ משביע את הארי... צריך לחפש עוד... וכך יצאו ושוטטו במחנה, כשהם מלקטים עוד ועוד, כדי לשבוע. אם כך אתם רוצים - אמר להם הקב"ה - גם מחר אתן לכם לעשות כן. רק אחרי כמה ימי שוטטות הבחינו לפתע הרשעים, כי הכמות לא נהיית גדולה יותר למרות שהם אוספים יותר!... בשלב זה מי ששב בתשובה - חזר לקבל את המן בפתח ביתו, ומי שלא שב - המשיך להרחיק נדוד מדי יום ביומו...

אף ההשתדלות שלנו בענייני פרנסה עומדת במבחן דומה - הפרנסה שהקב"ה נותן לנו צריכה להספיק עבורנו, אבל יש מי שאינו מסתפק בכך ומחליט לצאת לחפש עוד מקורות פרנסה. הקב"ה נותן לכל אחד את האפשרות לעשות בעניין זה כאות נפשו, רק שהתוצאה הבלתי נמנעת, אשר די קשה להבחין בה בתחילה היא, שהפרנסה מפסיקה להמתין בפתח הבית... ומאחר שלא מדובר במנה של מן מוחשי, והמשתדל משכנע לגמרי שהוא עושה את ההשתדלות הנכונה ביותר, כמעט בלתי אפשרי לתקן זאת מיד, וכך יוצא שאותו אדם מעניש את עצמו ללא הרף.

לפי יסוד זה, באר הרב חיים שימבורסקי דבר נוסף. משה רבנו אמר לאהרן לקחת "מלא העמר מן" ולשים בצנצנת למשמרת (שמות טז, לג). ולכאורה, מדוע אמר לו 'מלא העמר' ולא 'עמר' בלבד? אלא, שאהרן היה בוודאי מאלו הממעיטים בלקיטת המן, אך כאן הרי לא היה עניין של השתדלות, לכן אמר לו משה לקחת "מלא העמר"

ענין ירידת המן בכל יום (סיפורי צדיקים גליון מ"ד)

על כך מביאים חז"ל משל: משל לבן מלך שנסע למרחקים מצויד בממון רב שקיבל מאביו המלך. לאחר כשנה הכסף אזל, והוא החליט לשוב לביתו, ולפני שיצא לדרכו חזרה הביתה, שלח "מברק" לאביו שהוא בדרך הביתה. כאשר הגיע, ערכו לו קבלת פנים מפוארת בארמון המלוכה כראוי לבן מלך. הוא שב ונכנס לביתו והשתעשע עם אביו בשמחה רבה. חלפו שבעה ימים, הבן הודיע כי בדעתו לשוב מחר למקומו.

אביו הבין את המשמעות ושאל "האם אתה זקוק לכסף?" "כן", השיב הבן. המלך הוציא מהארון פנקס צ'קים וחתם על המחאה ומסר אותו לבנו. בן המלך הביט בצ'ק, וכאילו חשכו עיניו, הוא הסתכל על אביו בתדהמה ובאדיבות ראויה הושיט לאביו בחזרה את הצ'ק. שאל אותו אביו – מה קרה?, האם החתימה לא נכונה, אולי התאריך לא טוב בעיניך? ענה הבן: הכל טוב, התאריך והחותמת. אלא מה? הסכום שרשמת, הוא סכום פעוט מאד, ויספיק לי בקושי רק לשבוע ימים, לכן אני מחזיר אותו, כי אין לי מה לעשות שם במרחק בסכום כזה. כן ילדי יקירי, השיב המלך: בדיוק זה מה שאני רוצה, כי לא תפליג לך למרחקים ותעזוב אותי עם הגעגועים אליך, תישאר כאן קרוב אלי ותבוא לבקר מידי יום.

כך העניין גם בירידת המן, הקדוש ברוך הוא רצה שבני ישראל יישאו את עיניהם לשמיים דבר יום ביומו, לכן לא נתן את כל ה"מן" בפעם אחת, אלא מידי יום, בכדי שבכל יום יצטרכו לבטוח מחדש בהקב"ה.

ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה (טו-ז) (הרב דאובן שמעוני)

בספר 'מעשה שהיה' הביא בשם רבי יוסף חיים פישמן זצ"ל רבה של מעזו-טעלעגדש באר את הסיבה שאדם רגיל לכנות את אביו 'אבי מורי', ואת חמיו 'מורי חמי', משום שהאב הוא קדם כל 'אב' ורק מרגע שהבן יודע לדבר מוטל עליו חיוב ללמדו תורה והופך הוא ל'רב', לכן אומרים קודם אבי ואח"כ מורי. לעומת זאת אצל חותן, כיון שאסור לישא בת עם הארץ - ברגע שהוא נושא ונותן עמו בד"ת כמנהג העולם לפני השידוכים בכדי לבדוק אם הוא באמת ת"ח, הופך הוא מיד להיות רבו, שהרי אי אפשר שלא ילמד ממנו אות אחת. לכן אומרים קודם 'מורי' ואח"כ 'חמי'.

"ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך..." (אליהו בן אאמר"ר ר' אברהם ממן)

בספר "יגדיל תורה" הביא שהרה"ק רמ"מ מלעלוב זצוק"ל חיבב מאוד את דברי ה"אור לשמים" (תחילת ניצבים): "ותהי ראשית ממלכתו -" היינו, תחילת קבלת עול מלכות שמיים, היא "בבל -" היינו, תלמוד בבלי. - על ידי שלומד גמרא יוכל להגיע לכל הדברים הטובים, זוכה ל"וארך -" היינו, לחיים ארוכים, וגם "ארך" מלשון ארוכה ורפואה שהלימוד מביא גם רפואה לאדם.

היה אומר: ללמוד מוסר - במידה, העיקר זה ללמוד גמרא עם יראת שמיים - ללא מידה, כמה שיותר עדיף, זוהי החיות של האדם. ואמר בשם הרבי מלובלין זצוק"ל: עיקר לימוד התורה זה לימוד גמרא, כי תורה שבכתב ללא תורה שבעל - פה אין לזה פירוש [עיין "אור החיים" הקדוש (דברים כ' ד, ו')]: "ושמת בטנא", ירמוז שצריך כל המצוות שעשה יהיו על-פי דבריהם ... והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בשישים מסכתות כמניין 'טנא', שזולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם ישרף הוא והם".

וכן הוא במדרש תנחומא (נח) ג', : "לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל-פה ... שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול ... לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאודו ... ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל-פה לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעולם הבא שנאמר : 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול ...' (עיי"ש באורך).

הרה"ק רבי שלמה מקארלין זצוק"ל היה אומר שגמרא מלשון גומרא דהיינו גחלים, שכשיהודי לומד גמרא הוא מבעיר את ליבו לה' יתברך, ומרגיש משיכה לתורה ומצוות וליראת שמיים. והיה אומר כי קדושת הגמרא גדולה מאוד, גמרא מלשון גומרא, והיא שורפת את כל הקליפות המבדילים בינו לבין קונו יתברך שמו .

ה"אמרי אמת" היה אומר שגמרא מלשון גומרא, והיא שורפת את כל הדברים הלא טובים שבלב.

בהקדמה לח"ב משו"ת מהרש"ג מובא שכמו שיש שתי דרכים להסיק כירה - בגפת ועצים או בקש, כן יש שתי דרכים לקנות התעוררות לאהבה וליראה טהורה - א' - על ידי ספרי מוסר, 'וב - על ידי לימוד גפ"ת (ג' מרא פ'ירוש רש"י ת'וספות). בכל דרך ישנן מעלות, - על ידי ספרי מוסר השלהבת גדולה מיד, והיא דומה למדורת קש, ברגע אחת נדלקת, אבל יש צורך תמיד להסיקה מחדש, כי חמימותה אינה מתקיימת כל כך. לעומת זה, בגפת ובעצים אין השלהבת גדולה כל כך, אבל בוערת ומחממת זמן רב. כן גמרא מלשון גומרא שהיא גחלת, אם מסיק עצמו בגמרא, אף שלכאורה אינו נראה שמתלהב מיד, מתקיימת החמימות תמיד .

אמר ה"שפת אמת" לאברך: יצר הרע יודע להסתדר אפילו עם ספר "חובת הלבבות" ועם כל חיבור אחר, פרט לגמרא, ליצר אין שום שייכות לגמרא. "בספר החיים" (לרבי חיים אחי המהר"ל מפראג) כתב: גמר"א ראשי תיבות ג'בריא אל מ'כאל ר'פאל א'וריאל, (וכמו שכתוב:) "מימיני מיכאל ומשמאלי גבריא אל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכינת אל, "כשיהודי דבוק לגמרא - שומרים עליו מלאכים".

"באביר הרועים" מסופר: פעם ה"אבני נזר" לא היה בקו הבריאות, כיון שהרופאים אסרו עליו את הלימוד בעיון, הסתכל בספריו הקדושים . כשנכנס לפני חותנו הרבי מקוצק זצו"ק , לשאלו: באיזה ספר עיין היום, וענה: בספר "בחינת עולם" (לרבינו ידעיה הפניני).

אמר הרבי מקוצק: מה חידש המחבר ההוא שמהביל את העולם הזה, הרי השכל של האדם יודע מעצמו שהעולם הזה הוא הבל. אבל איך תכנס ידיעה זו לגוף החומרי של האדם? אבל - על ידי לימוד דף גמרא בעיון וביגיעה יודע גם בשר האדם שהכל הבל.

לפעמים ה' מבקש ש... נעצור! (אברהם לוי)

עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנוּ כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעָנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יִחַנוּ:...
עַל פִּי ה' יִחַנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ... (במדבר ט' י"ח - כ"ג).

כל יהודי בעולם יש לו לב טהור וזך ונשמה אצילית החפצה לעשות את רצון הבורא, ללא יוצא מהכלל. כן כן, כוונתנו לא רק על ציבור שומרי המצוות, אלא גם על אותם נשמות טהורות שנפלו בשבי יצר הרע וחייהם רחוקים מהתורה ומצוותיה, גם יהודים אלו בתוך תוכם כנועים לבורא ושואפים לעשות את רצונו בשלמות. ואפילו אם חלק מהם צועקים בפה בפירוש שהם לא רוצים לקיים את המצוות, גם יהודים אלו בתוך תוכם אוהבים את ה' ורוצים לקיים את כל תורתו. מי גילה לנו את הסוד הזה?

מלך העולם גילה לנו זאת בתורתו הקדושה, בשתי הלכות. היכן?

(1) בהלכות קורבנות - אדם שנדר להביא קורבן 'עולה' והפריש וייחד בהמה לקורבן ואחר כך התחרט מלהביא את הקורבן, בית דין כופים אותו בכל דרך לקיים את נדרו - ואפילו עד כדי מלקות, עד שיאמר בפיו "רוצה אני להביא את הקורבן ולקיים נְדָרִי" (רמב"ם מעשה הקרבנות י"ד י"ז).

(2) בהלכות גירושין - אדם שעל פי התורה חייב להתגרש מאשתו [כמו הנושא אישה האסורה לו (שו"ע אהע"ז גיטין קנ"ד כ)], אלא שהוא ממאן לגרשה, בית דין כופין אותו לגרש - ואפילו על ידי מלקות, עד שיאמר "רוצה אני לקיים את מצוות התורה ולהתגרש" (רמב"ם גירושין ב' כ').

ועל שתי הדוגמאות הללו שואלים חכמי התורה: כיצד יתכן להפעיל על אדם לחץ ולא לצו להביא קורבן? הרי קורבן כזה צריך להיות פסול - מחמת שהוא לא בא מתוך רצון מלא, והרי הקורבן צריך לבוא מתוך רצון אמיתי של האדם, שנאמר "יקריב אותו לרצונו".

כמו כן קשה כיצד יתכן להפעיל לחץ על האדם לגרש את אשתו, והרי זה הופך את נתינת הגט "לנתינה מתוך כפייה", וכיוון שאין כאן רצון מוחלט מצד הבעל לגרש - הגט הזה צריך להיות פסול?

עונים חכמי התורה את הדברים הבאים, דברים מאוד דקים - ולא לכולם יש את הזכות להבין אותם, אך למרות זאת נכתוב אותם, מחמת שיש בהם תועלת למי שמחפש לדעת את האמת: נשמתו של כל יהודי חפצה תמיד ללכת בדרך התורה והמצוות ולקיים את כל חוקי התורה, מתוך ידיעה ברורה שכל מצוות התורה הם "פקודות מאת מלך העולם", פקודות שחובה לבצעם - ואינם עניין של "בחירה חופשית". אלא שלפעמים הנשמה כבולה

בדעתו הרעה של האדם, ושבוייה בידי יצרו. משום כך בית דין מכים את אותו אדם עד שיותש כוח יצרו ותשתנה דעתו, ותתגלה פנימיותו האמתית. ממילא מה שאחר ההלקאה אומר האדם "רוצה אני" - זו אמת גמורה, אמת שבוקעת מעומק נשמתו, ובתוך תוכו נשמתו שמחה על כך שכפו אותה לקיים את רצון ה'. והנקודה הזו, שייכת בכל יהודי (רמב"ם גירושין ב' כ', ואור שמח שם). אכן, כל אדם חפץ לעשות את רצון ה' - ואפילו היהודי הרחוק ביותר, כפי שגילתה לנו התורה. אלא שהבעיה מתחילה כאשר האדם לא יודע את רצון ה', או ליתר דיוק - הבעיה מתחילה כאשר לא יודעים שתי נקודות חשובות שטמונות בפרשתנו.

מה כוונת החזן והפייטן?

בפרשת השבוע מוזכר עניין "המסעות" של עם ישראל במדבר, ושם אנו מוצאים שתי נקודות חן מאוד מעניינות ומהותיות, נקודות אשר הן יסוד גדול לכל יהודי בענייני עבודת ה':

(1) עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנוּ - אדם צריך להתקדם בעבודת ה' ולהתמיד במעשים טובים - ללא הפסקה, אך חובתו לדעת שלפעמים צריך לעשות חנייה והפסקה במרוץ הרוחני, וגם זה רצון ה'. לדוגמא: מושיקו מְשִׁקִּים בכל יום עוד לפני עלות השחר, לומד עד הנץ, מתפלל, לאחר מכן קורא חן לישראל וכמה מזמורי תהלים, ומשם הוא מפליג לכולל או לעבודה. כבר שנים שמושיקו חי כך, והוא לא מוכן לוותר על לימודו ותפילתו בנץ, אפילו אם יתנו לו כל הון וממון שבעולם.

יום אחד מושיקו קולט שפני אשתו אינם כתמול שלשום, והשמחה לא שוכנת על פניה. הוא מגשש בעדינות אחר סיבת הדבר, ומתברר לו שלאחרונה אשתו נחלשה והיא כבר לא מסוגלת לקום בשבע בבוקר ולהעיר את הילדים ולשלוח אותם לגן וכו', ומחמת שבעלה הצדיק קם מוקדם ובשבע בבוקר הוא עדין בבית הכנסת, אין לה ברירה והיא חייבת לטפל ולתפעל את כל ענייני הבית לבדה, וזה מתנקם בבריאותה. מושיקו שומע את הבעיה ופונה לאשתו במילים הבאות: אשתי היקרה, בשמחה הייתי עוזר לך. אבל מה אעשה, הרי בזמן הזה אני עובד את ה' ולומד ומתפלל, וזה קו ששנים רבות אני נלחם שלא לסטות ממנו ימין ושמאל. צר לי לאכזב אותך, אבל אני לא מוכן לעצור את המסע שלי בעבודת ה', ואני מקווה שאת מבינה אותי ואת נימוקי. באה התורה בפרשתנו ומגלה למושיקו שהוא טועה! משום שעבודת ה' אמתית זה לא רק "לנסוע" בלי להפסיק, אלא לפעמים צריך להאט את המרוץ ואפילו לעצור את הנסיעה. ואם הלימוד המוקדם והתפילה בנץ באים על חשבון האישה ושוחקים את כוחותיה, על הבעל להתכופף למציאות הזו ולשנות את זמני לימודו ולוותר על תפילה בנץ, למען אשתו.

ואם ישאל השואל: אם האדם אמור להתחשב בסביבה ולנתב את עבודת ה' שלו בהתאם לנתוני השטח וסל האפשרויות העומד לרשותו, אם כן יצר הרע עלול לנצל את הפרצה הזו ולהרוס לאדם את כל עבודת ה' שלו. יצר הרע עלול לארגן לאדם חשבונות

נפלאים ומגוונים שיובילו אותו למסקנה שעליו לצנזר ולחסר ולמזער ולקצר מעבודת ה' שלו, חשבונות שיתכן והם כלל לא נכונים. אם כן כיצד יוכל האדם להינצל מהסכנה הזו? התורה נתנה לאדם נוסחה שעל פיה הוא אמור לצעוד, ואם הוא יקפיד לדייק בנוסחה הזו - הוא ינצל מכל מכשול ונחשול. מהי הנוסחה? על פי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנוּ. פירוש: לאדם אין סמכות להחליט על דעת עצמו לעשות חניות ועצירות בעבודת ה', אלא הכל צריך להיות צמוד לנוסחה של על פי ה' - ולברר היטב מי עומד מאחרי הרצון שיפסיק את עלייתו הרוחנית. האם "דעת תורה" המייצגת את בורא עולם, או "דעת יצר הרע" שבא לו בכל מיני תחפושות מסולפות. ורק לאחר שהאדם בודק את הדברים כהוגן, הוא יכול להכריע בעניינים גורליים אלו. ואם האדם לא בשל דיו בכדי לדעת לשפוט את התמונה, עליו לשאול תלמיד חכם מה עליו לעשות, בכדי שיידע מה רצון ה' ממנו. זו הנקודות חן והפנינה הראשונה שמצאנו בפרשה.

(2) התורה כתבה בפסוק אחד את אותו משפט, בצורה הפוכה. בתחילת הפסוק כתבה התורה קודם את הנסיעה ואחר כך את החנייה ("עַל פִּי ה' יִסְעוּ... וְעַל פִּי ה' יִחַנוּ"), ובסוף הפסוק כתבה התורה ההפך. קודם את החנייה ואחר כך את הנסיעה (עַל פִּי ה' יִחַנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ) (ט' י"ח - כ"ג). ללמדך שבעבודת ה' יש שני מסלולים. יש מסלול רוחני שמתחיל בנסיעה ומסתיים בחנייה, כמו בסיפור הנ"ל עם מושיקו ואשתו החלושה - שמושיקו צריך לעשות ברקס ועצירה לתפילה בנץ וסדרי לימודו החשובים, ויש מסלול הפוך שמתחיל בחנייה ומסתיים בנסיעה, מסלול שקודם מכינים את הקרקע, ורק אחרי שהכל מוכן - מותר לצאת לדרך.

לדוגמה, ליענקל'ה יש לב רחום וחנן ורב חסד ורב עוצמה, ונפשו חשקה להקים בית תמחוי לנזקקים ורעבים ומרי נפש. הוא הגה תוכנית והתאים תבנית וחשב בדיוק על כל פריט - וסוג תפריט, והגיעה למסקנה שלצורך הפתיחה נחוץ לו סך 20,000 ₪. אלא שיש לו בעיה קטנטונת. למרות ליבו הרחב והענק, אין לו אפילו שקל אחד בארנק. אם כן מה עושים כעת? אך יענקל'ה לא התייאש מנתוני הארנק - והחל במסע הלוואות מנופח, ועוד באותו ערב הוא הצליח "לארגן" את כל הסך הנדרש. רק על דבר אחד לא חשב יענקל'ה כלל. מהיכן אשיג כיסוי להלוואה? אך שאלה זו לא טרדה את שלוותו והוא נטרל אותה באמצעות המשפט המפורסם "תחשוב טוב יהיה טוב" והמשפט "דיה לצרה בשעתה", ובזה תם העניין.

אין מה לומר, יש ליענקל'ה נשמה אצילית ואיכותית ורוחנית ועילאית, אלא שצורת התנהגותו - אינה תורנית. מדוע? משום שאדם שלוקח הלוואה "על עיוור" ולא מכין תוכנית מסודרת כיצד לפרוע אותה, עלול להסתבך ולסבך אחרים - ואין לך פשע ורשע והפקרות גדולים מזה, והיהודי הזה עוד עלול לזכות לכתר "רשע" כפי שנאמר בתהלים על המלווים ואינם פורעים את חובם, "לֹא רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלֵם" (תהלים ל"ז כ"א). ואם ישאל יענקל'ה: אם ליבי יהיה אטום וחתום ולא אפתח בתוכנית חרום ושיקום עבור הרעבים הפזורים ביקום, מאין יבוא עזרם ומי יושיעם? האם זה לא שיקול אביר אביר כביר ונדיר? יענקל'ה החמוד,

כבר אמר התנא באבות "לא עליך המלאכה לגמור" (אבות ב' ט"ז), ואם אתה רואה שהפרויקט שהנך חפץ להקים גדול עליך - תאמץ את המשפט הנפלא שלימד אותנו התנא הקדוש נחמיה העמסוני "כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה" (ב"ק מ"א ע"ב), ואל תנסה להילחם עם נתוני השטח. מה כן תעשה? תחפש תורמים וגבירים, תפתח תוכנת חיסכון ותטעין אותה בכסף, תדאג למקורות מימון, וכאשר יהיה בידך הסך הדרוש, צא לדרך והקם את בית התמחוי.

עד כאן ראינו שני יסודות ולמען הסדר הטוב נסכם אותם בשתי מילים: (א) לפעמים צריך לעצור את הדהרה הרוחנית מחמת נתוני השטח ולעשות "חניה זמנית" כמו בסיפור עם מושיקו החמוד שלמען בריאות אשתו בורא עולם מבקש ממנו לצמק את עבודת ה' שלו עד שבריאותה של אשתו תשתפר. (ב) לפעמים את החניה הזמנית צריך לעשות "לפני הנסיעה", עוד לפני שמתחילים את העלייה הרוחנית בעבודת ה', כמו בסיפור עם ינקעל'ה המתוק שארנקו צמוק ודל - ורצון הבורא שהוא יעכב את פרויקט בית התמחוי עד לאחר שיארגן כיסוי למימון הפרויקט.

וכאן המקום להצהיר הצהרה מאוד מעניינת. אדם שעושה חניה בעבודת ה' - זה גם סוג של עבודת ה', ולא נגזים אם נאמר שזו פסגת עבודת ה'! מדוע? מפני שיהודי שמנווט את חייו על פי דעת תורה צרופה - ולא דעת תורה שרופה (יחי ההבדל הקטן), יהודי ששוקל את צעדיו הרוחניים בפלס ותופר את עבודת ה' שלו עם התחשבות מלאה בבני ביתו וסביבתו ונתוני השטח, אין מושלם יותר ממנו - והוא בעל דרגה מאוד עליונה ונפלאה, וזה בעצם מה שהבורא חפץ. שהאדם לא יהיה "סוחר רוחני" העסוק רק באגירת מצוות ושכר, אלא שיחפש לעשות את רצון הבורא כרצונו.

מי שיתעמק מעט בתורה ומצוותיה - יראה בבירור שהתורה וחכמיה עשו לאדם היהודי "הרבה ברקסים רוחניים יזומים", בעבודת ה'. לדוגמה: אסרו עלינו ללמוד תורה לפני שנברך ברכות התורה. עצרו לנו את מצות ארבעת המינים בשבת של סוכות, מפני חשש איסור טלטול בשבת. אסרו עלינו לעשות ברית מילה בשבת - לילד שהברית שלו נדחתה מחמת חולי, כדי לא להיכנס לספק חילול שבת שלא לצורך...

אכן ביהדות יש הרבה דוגמאות שהתורה כביכול מבקשת מהאדם לעצור את עבודת ה' שלו מחמת כל מיני חשבונות. ומדוע זה כך? למה לא מתירים את הרצועה ומעצימים את החגיגה הרוחנית של האדם ומאפשרים לו לעבוד את הבורא - בלי הגבלה ובלי תנאים? הוא אשר אמרנו. ביהדות אין הפקרות והאדם צריך להיות משועבד לבוראו מהקרוקס ועד הקוקס (מכף רגל ועד ראש), ולפני כל צעד ומעשה רוחני שהיהודי עושה - עליו לבדוק האם זה יגרום לבורא נחת רוח או חלילה להיפך, וכפי שנאמר "סוף מעשה במחשבה תחילה" (פיוט 'לכה דודי').

היסוד הזה מרומז גם בתחילת הפרשה, במילים "בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֶּזֶר אֶל מֹול פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֵאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" (במדבר ח' ב'), וכבר ידוע שהמילה "נר" מרמזת על נשמת

האדם כפי שנאמר "נִרְה' ה' נְשָׁמַת אָדָם" (משלי כ' כ"ז), ועל פי זה פירוש הפסוק הוא כך: בְּהֶעֱלֵתָךְ אֶת הַנֶּרֶת - אפילו בזמן העלייה הרוחנית של נשמת האדם בסולם התורה והמצוות, עליו להקפיד ש... אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּחָה יֵאֱיָרוּ שְׁבַעַת הַנֶּרוֹת - כשם שששת הנרות פנו לכיוון הנר האמצעי - והנר האמצעי פנה לכיוון השכינה (כלי יקר ח' ב'), כך עלייתו הרוחנית של האדם חייבת להיות מרוסנת וכנועה וכפופה לצד השכינה, ואין לאדם רשות לנתב את עלייתו איך שבא לו ולעשות את הישר בעיניו, אלא עליו לנהוג על פי דעת תורה בלבד. להתעלות כשזה אפשרי, ולעשות ברקס לעלייה אם כך רצון ה' - לאור נתוני השטח המשתנים.

כאן תם המאמר, שבח לאל בורא עולם. אך מחמת שהזכרנו בסופו שתי פסוקים ממעשה המנורה, ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן את הפסוק שכתב לאחר מכן, מפני שיש בו עידוד עצום לאדם היהודי.

וַיַּעַשׂ כֵּן אֱהֲרֹן, אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּחָה הָעֵלָה נִרְתִּיחָה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'... והתורה טרחה לכתוב את הפסוק הזה כדי להודיע לנו את שבחו של אהרון שקיים את רצון הבורא במלואו, ולא שינה מציווי ה' דבר (רש"י שם). והשאלה נשאלת: מה שייך לתת שבח וגדולה לאדם שמקיים את רצון ה'? הרי זו חובתו! ובל נשכח שמדובר באהרון הכהן, קדוש עליון ומופלג ביראת שמים. וכי יש בכלל צד שהוא ינהג אחרת מרצון ה'? שאלות אלו אומנם יפות, אך הם מתיישבות לאור החידוש הבא:

התורה רוצה להודיע לנו כאן שעבודת ה' זה עסק מאוד רגיש ובקלות ניתן לסטות בו מהשלמות ולהפוך "לנבל ברשות התורה" על ידי ערוב נגיעות ואינטרסים וכו', והתקלה הזו יכולה לקרוא לכל יהודי ואפילו אם הוא רם ונשגב כמו אהרון הכהן. מפני שעדין מדובר בבן אדם - ולכל אדם יש יצר הרע שמנסה להסיט אותו בעבודת ה'. וכיון שכך, אם אהרון הצליח לעבוד את הבורא בשלמות ודקדקנות לאורך כל הדרך, אין ספק שהוא הפעיל לכבוד זה אנרגיה וכוחות - ומגיע לו על כך מחמאה ושבח, וזה אפילו נחקק בספר התורה לדורות.

יהודי יקר! שמעת? המאמץ וההשקעה של האדם בעבודת ה' אינם נמחקים ונעלמים. אדרבה, זה נחקק לנצח וא-לוקים נותן עבור זה מחמאות ושבחים, וזה חוץ מהשכר הנצחי השמור לאדם בעולם הבא. האם יש עידוד יותר גדול מזה לאדם היהודי? לדעת שכל מאמץ והשקעה אינם לריק - והם חביבים ואהובים על הבורא?

"על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו" (ט' יח') (נר לשולחן שבת)

מעשה בתלמיד חכם נכבד מירושלים שנסע לחו"ל לאסוף כסף לישיבתו. במטוס פגש בגאון רבי דן סגל. החלו לשוחח בדברי תורה, בין הדברים הזכיר כי זו הפעם הראשונה שהוא נוסע לחו"ל לאסוף כסף, וסיפר על החששות המקננים בליבו. אמר לו: "כאן רבי עצה לי אליך, כשאתה נכנס לגבירים לבקש מהם תרומה, אל תדבר אל הגביר, דבר אל

הקב"ה ישירות , הגביר רק שומע !!!" אותו תלמיד חכם עשה כדבריו, ואכן ראה ברכה מיוחדת, בכל כתובת קיבל סכום יפה מאד .

במהלך שהותו בחו"ל הגיע לאדם עשיר , שבשעה שנתנו לו בארץ את כתובתו , אמרו לו כי העשיר הזה תמיד דורש בשלומך ושלוך משפחתך . סיפר אותו תלמיד חכם ' : הפעם הרגשתי אני בא בזכות עצמי , אני אדבר אליו כחבר ... נכנסתי לביתו של אותו גביר ואכן כיבד אותי כראוי, ושאל בשלומי, ומה מעשי, ואמר כי מאד היה רוצה להשתתף ולזכות בהחזקת הישיבה . הרגשתי סוף סוף "שיש לי עם מי לדבר" , ודיברתי אליו כחבר שיעזור לי . ואז כשסיימנו , הלה הוציא מכיסו שטר של ... חמש דולר ונתנני לי !!

"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו..." (ט, כג) " (יחי ראובן)"

רבי חיים מוולוז'ין אומר פשט יפה , ונבארו באופן מוחשי על פי משל :

יהודי נוסע מבני ברק לירושלים והוא אמור להגיע לירושלים תוך חמישים דקות. בשעה ארבע הוא יוצא מבני ברק ובארבע וחמישים הוא בירושלים , אם אין פקקים בדרך כמובן... איפה הוא נמצא בשעה ארבע ועשרים ? ליד שדה התעופה. ובארבע וארבעים? ליד טלז סטון. ובארבע וחמישים? אז הוא מגיע לירושלים . עתה נצייר לעצמנו שבאותה דרך נוסע תינוק המוחזק בזרועות אמו. לו אותו תינוק יכול היה לדבר והיינו שואלים אותו: "היכן אתה נמצא כעת ?" היה משיב: "בידיים של אימא". אם היינו שואלים אותו בשעה ארבע ועשרים היכן הוא נמצא, שוב היה משיב: "בידיים של אימא". היינו אומרים לו משה'לה, אנחנו עכשיו ליד שדה התעופה בלוד, והוא היה אומר: "אני לא בבני ברק ואני לא בלוד, אני בידיים של אימא!" כי מעבר לזה הוא אינו יודע דבר . כך גם בני ישראל בעת הליכתם במדבר: "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו !" מבחינתם, בכל מסע ומסע הם נותרו באותו מקום - בידיו של הקב"ה .

זה הרי נורא נוראות! וזה צריך להיות יסוד לכל יהודי כל ימי חייו. בכל שלב ושלב בחיים, לדעת כי "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", אל לך לדאוג כלל כי כל העת הנך נמצא "בידיים של אבא . " שמעתי פעם מרבי חיים סטוצ'ינר מעשה שהיה עם רבי חיים עוזר שעמד ליד ה"חפץ חיים", ולידם עמד בן אדם שלישי . פנה רבי חיים עוזר אל היהודי השלישי ושאל אותו כשהוא מצביע על ה"חפץ חיים": "ר' איד, אתה יכול לומר לי על יד מי הוא עומד ?" ענה הלה בפשטות: "הוא עומד על ידינו" . "לא!" אמר רבי חיים עוזר, "ה"חפץ חיים" אינו עומד לידינו אלא ליד הקב"ה! הוא חי בכל עת ובכל רגע עם הבורא ואינו מסיח דעתו ממנו !" !

נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ד' (י, כט). (בעל "דברים טובים" שליט"א)

יש ללמוד מפסוק זה, הנסיעה העיקרית של החיים, ונבאר בדרך משל.

רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ליווה פעם את אחד מתלמידיו, כאשר הלה עזב את הישיבה ונסע לארץ אחרת. בהתקרבתם אל עבר תחנת הרכבת פנה התלמיד אל הרב ואמר לו: ברכני רבי. עמד הרב וברכו: אני מאחל לך מקרב לבי שתמצא מקום נוח בנסיעתך! תמה התלמיד ושאל: רבנו, עד כאן, ביקשתי ברכה שתלווה אותי בדרכי במשך כל ימי חיי, ואילו הרב מברכני רק בברכה לנסיעה טובה ונעימה. השיב לו הרב דסלר: אכן, בירכתך למשך כל ימי חייך. כוונתי הייתה לנסיעה הנמשכת במשך כל החיים, הנסיעה לקראת העוה"ב. איחלתי לך שלאורך כל הנסיעה הארוכה הזאת יהיו לך תנאים נוחים. הנמשל, על האדם לראות את עצמו במשך כל ימי חייו כמי שעובר ממקום למקום. כשם שאדם המצוי בנסיעה אינו שם לב למצבים לא נעימים הפוקדים אותו, וכל זאת משום שהוא יודע כי זהו מצב חולף. כך גם צריכה להיות תחושתו של מי שסיגל לעצמו את הידיעה האמתית שהעוה"ז הינו פרודור בלבד לעוה"ב. על ידי כך יהיה לו קל יותר להתגבר על קשיים רוחניים וגשמיים שהוא יתקל בהם בדרכו בחיים. לאחר ההתגברות על הקשיים הוא יתקדם לקראת מטרתו העיקרית בבטחה ובהצלחה

ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים (י, לא)
(הרב צ. מנדלסון)

"ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים"

ובתרגום אונקלוס, על כן ידעת כדהינא שרן במדברא וגבורן דאתעבידן לנא חזיתא בעינך, והיינו דהכתוב מדבר על כך שראה יתרו בעיניו את כל הגבורות שנעשו לישראל במדבר.

ויש לעיין, דאם אכן הכתוב מדבר על ראייתו של יתרו את גבורות ה', מהו שאמר והיית לנו והרי היה לו לומר והיית לך לעינים. והנראה, דהנה ידוע הדבר שבכל דבר המביא לידי התפעלות ישנם רמות שונות של התפעלות, שכן הרואה עניין זה לראשונה מתפעל הוא עד מאוד, ואילו זה שכבר ראה זאת מספר פעמים מתפעל פחות, ואלו הרגילים לכך וחיים בצלו כל הזמן התפעלותם פגה והם אינם מתפעלים מן העניין. וטעם הדבר הוא, שכן ככל שהאדם מתרגל לחיות עם הדבר, אפילו עם מדובר בנס מיוחד או במשהו לא שגרתי הוא מתרגל לדבר וממילא פוחתת תחושת הגבורה והנס שבדבר כלפיו.

ולפ"ז י"ל דיתרו שהגיע למדבר וחזה בגבורות ה' שהיו במדבר, כגון בקומו בבוקר הבחין במן שיורד להם לישראל מן השמים התפעל כולו מרוב התרגשות ולא האמין למראה עיניו, וכך היה עם יתרו גבורות ה' שאירעו לישראל במדבר, וישראל שהבחין ביתרו ובהתרגשותו הגדולה מאותם ניסים, ראו כי אכן המדובר הוא בניסים גדולים ונדירים, אלא שההרגל הפך להם הדבר לידי הרגל חיים ולא הבחינו בגבורות ה' דיי צרכם. וזהו

שאמרו לו ליתרו, שהתפעלותו מאותם ניסים שאירעו להם במדבר הייתה להם לעיניים, לישראל, שכן בזכות כך ידעו ישראל להכיר בגבורות ה' ולהעריכם כראוי.

"והיית לנו לעיניים" (י לא)

הכל תלוי בעין טובה, וכדי להבין נסביר ע"פ משל. צבי אחד נאחז בקרניו ביער עבות בלי יכולת להיחלץ מההסתבכות בעצי היער. חשב הצבי מחשבות כיצד יוכל להינצל מן הפח שנלכד בו. לאחר מחשבה הוא הגיע למסקנה, שעליו לעקור את היער כולו, ואז הוא יוכל לעבור את הדרך בשלום מבלי להסתבך שוב בענפי העצים הרבים העומדים בדרכו. הוא החל לרקוע ברגליו ולהכות בקרניו כדי להפיל את העצים, אולם כל עמלו היה לשווא. הוא כמעט לא התקדם בדרכו למרות מאמציו הרבים. הזדמן לשם פיקח אחד ואמר לו: לשווא כל עמלך, כל שנות חיך וכל כוחותיך לא יספיקו לך כדי לעקור את היער כולו. רק פעולה אחת ויחידה תוכל לעשות, אם רצונך לעבור את היער מבלי להסתבך עליך לקצץ את קרניך. אז תוכל לעבור בשלום את היער והעצים לא יפריעו לך כלל.

הנמשל, ישנם בני אדם שאין להם תוכן פנימי. דרך התנהגותם בחברה בינות לאנשים היא ע"י לשון חריפה וקרניים מחודדות. הם יודעים להשפיל את זולתם וע"י כך הם מדמים שיוכלו לעבור את חייהם, תוך כדי הטלת אשמה על אחרים. לדעתם הם תמיד צודקים והאחרים הם החוטאים. אולם עליהם לדעת שדרך זו לא תצליח. הדרך היחידה והנכונה היא שהאדם יכיר בלבו פנימה שעליו לתקן את מידותיו ועליו לשים רסן לתכונותיו הגרועות ע"י קציצת קרניים ותיקון המידות באופן שאחרים לא ייפגעו ממנו. עליו לשפר את מבטו על הזולת. לאחר פעולה זו הכל יגיע לתיקונו, העולם יישאר שלם, וגם האדם עצמו ישיג את שלמותו הרוחנית. אם מעוניינים לעבור בשלום את החיים, הדומים ליער, יש צורך להחדיר ללב שהכל תלוי בגישתו של האדם עצמו לחיים. ככל שהוא ייטיב את דרכו ויתבונן בזולת בעין טובה, גם דרכו שלו תתנהל למישרין.

ויהי בנסע הארן ויאמר משה (י, לה)

ברש"י: ויהי בנסע הארן - עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו. ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פרענות לפרענות.

מסופר על רבי אברהם גרודז'נסקי זצ"ל הי"ד מנהלה הרוחני של ישיבת סלבודקא, שכאשר חלה פעם רבי אייזיק שר זצ"ל ואף רבי אברהם שרוי היה במצב בריאותי לא פשוט, הציע אחד התלמידים לכתוב מכתב לישיבת חברון בירושלים ולבקש מהם שישגרו מנין בחורים לכותל המערבי ע"מ לשאת תפילה עבור מנהליה הרוחניים של הישיבה בגולת ליטא. כאשר הציג התלמיד את המכתב בפני רבי אברהם גער בו: התורה הקדושה יתרה בפרשת 'ויהי בנסע' שני נוני"ן רק בכדי להפסיק בין פורענות לפורענות, ואתה הולך לדווח בנשימה אחת על שני ראשי ישיבה חולים?!

**ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה יהוה ויפצו אויביו וינסו משנאיך מפניך: ובנחה
יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל (י, לה-לו.) (במשנת הפרשה, גליון קל"א)**

מעשה באחד מבתי הכנסת הגדולים, שהכריזו בשבת פרשת בהעלותך על מגבית לדברים שבצדקה, על ידי עלייה לתורה ועשיית "מי שברך" לעולים, כנהוג. נענה הקהל בעין יפה ותרים ברוח - נדיבה, אך אחדים מאילי הכסף שהיו שם השתמטו בתירוצים ואמתלות שונות ויצאו החוצה, כדי שלא יעלו ולא ינדבו- .

לאחר קריאת התורה, כשחזרו הגבירים הקמצנים לבית הכנסת - עלה הרב ודרש קצרות בפרשת השבוע בענייני היום, פתח ואמר: היום הזה זכינו וראינו בעינינו בהתגשמות הפסוקים האלה, כאשר פתחנו את ארון הקודש ואמרנו "ויהי בנסוע" קמו מן הקהל ונפוצו וברחו מבית הכנסת כאויבי ה', ועכשיו 'ובנחה', משגמרו קריאת התורה, ייאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל' — אלה בעלי האלפים והרבבות, שממונם חביב עליהם כגופם ואין תורמים ממנו לדבר שבצדקה. נרמזו העשירים עד היכן הדברים מגיעים והעלו תרומותיהם.

קללת צדיק אפילו בחינם היא מתקיימת

אמרו חכמים שקללת צדיק אפילו על תנאי היא מתקיימת ולמדו זאת ממשה רבנו ע"ה שאמר לפני הקב"ה לסלוח לבנ"י לאחר חטא העגל "... ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת". ושאל הגאון מוילנא, מדוע הדבר בא לידי ביטוי בפרשת תצווה שם לא מופיע שמו של משה רבנו? והשיב שהמילה "ספרך" יכולה להיקרא "ספר כ'", ופרשת תצווה היא הפרשה ה- 20 מתחילת התורה. ידוע גם שפרשת תצווה נופלת לרוב בשבוע שחל בו יום פטירתו של משה רבנו, ז' אדר.

לפי זה נוכל לשאול מדוע לא התקיימה קללה אחרת של משה רבנו שנאמרה לאחר תלונת בני ישראל על המן ועל כך שהם רוצים בשר: "ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי" (במדבר י"א, טו). גם כאן ה' נענה לבקשת משה ואמר לו על 70 הזקנים שיסייעו לו. כדי לענות על זה יש להבין את מה שקרה בהמשך הפרשה עם אלדד ומידד. הללו היו מתנבאים במחנה, ובא הנער ואמר למשה על כך. יהושע מיד מגיב בחומרה ומבקש ממשה לכלוא אותם ואולם משה מרגיעו ואומר "מי ייתן וכל עם ה' נביאים..." חז"ל מבארים לנו את תוכן הנבואה של אלדד ומידד. הם היו מתנבאים על כך שמשה רבנו לא יכניס את עם ישראל לארץ אלא יהושע בן נון. לכן חרד יהושע לכבודו של משה רבו. ראיתי גם שהמילה "מתנבאים" היא נוטריקון של: "משה תנוח נפשו בגן א-להים יהושע מכניס". בכל אופן, אנו רואים כאן שקללתו של משה אכן התקיימה באופן מסוים.

ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש (יא,ב)

העם – ולא הכשרים בו – התאוננו, והיה הדבר רע בעיני ה'. חרה אפו, ובערה בהם אש, רחמנא ליצלן. "ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש". שקעה במקומה בארץ, כתב רש"י. שאילו הייתה חוזרת לאחת הרוחות, היה מקפלת ושורפת תחתיה כל אותו הרוח.

נספר מעשה שהיה. מעשה נפלא כשלעצמו, ויפה שבעתיים כשמפיקים ממנו את לקחו. בימי מלחמת נפוליאון, כשהקיסר הצרפתי כבש את אירופה בסערה, הגיעו גדודיו לעיר קטנה בפולניה. קוז'ניץ שמה. באחד הימים פרצה במקום שריפה. וזה דבר השריפות, שהיו מכלות כפרים ועיירות לעיתים תכופות. הבתים עשויים היו עץ, והגגות מחופים קש. ובכל בקתה תנור, אותו הסיקו ללא הרף בימות הגשמים, להחזיק מעמד בקור הנורא ולבישול ואפיה. ולכל תנור ארובה, לנקז את העשן הרב. די היה בהתלהטות האש ובכמה גצים שיצאו מאחת הארובות, כדי שגג הקש יתלקח, הבקתה תעלה באש, הרוח תסיט אותה לבקתה הבאה, ורחוב שלם יהיה תוך דקות לאודי פחמים.

דא עקא, שכאשר הייתה פורצת שריפה, לא היו ברזי שריפות בנמצא. לא היו כלל ברזים בנמצא. הייתה באר שכוונתית, בה שאבו מים בדליים. וכשהייתה פורצת שריפה, היו הכל רצים בדליים חצי מלאים, שהיו כיריקות ננסים מול עמוד האש הרועם, הכובש בקתה אחר בקתה ללא רחם... לאושרם של תושבי קוז'ניץ שהה בעירם חיל הכיבוש. ומפקדו ראה עצמו מחויב לשלום נתיניו ורכושם. מיד הזעיק את חייליו החסונים והורה להם לשאוב מים ולהעבירם בשרשרת למקום השריפה המשתוללת. פעולה שהיה בה משום הבעת רצון טוב יותר מאשר תועלת...

ובקוז'ניץ פעל באותם ימים איש פלא, איש א-לקים קדוש, המגיד מקוז'ניץ זצ"ל, שר התורה ועמוד העבודה, גאון בנגלה ובנסתר. חלש וידוע חולי מנעוריו, שכאשר הגיע לעבודת הבורא היה מתגבר כארי, ללא מליצה. כאשר השריפה השתוללה, והייתה סכנה שתכלה את העיר כולה, ביקש המגיד הקדוש שיישאוהו אל מקום השריפה. עשו כן. נשאוהו ממיטתו והושיבוהו על כיסא. הביאוהו למקום השריפה, בו עמלו החיילים לשווא. העמידו את הכיסא לארץ והמגיד הקדוש הביט באש – וראה זה פלא. היא התערבלה לפתע, התכנסה במקומה, והחלה לדעוך. תוך רגע קט שקעה האש. נפעם ונרגש הודה הגנרל לרב הקדוש, איש הפלא.

לא עבר זמן רב, והגדוד הצטווה להמשיך במסעו לתוככי רוסיה, שם ספג הצבא הצרפתי את מפלתו הניצחת ונמלט בעור שיניו מערבה. נסוג מרוסיה ופולין, ושב לצרפת דרך גרמניה. ושם, בגרמניה, הודיעו לגנרל ששריפה פרצה בעיר. יואיל לשלוח את חיילי הגדוד לעזור בפעולות הכיבוי. "אין צורך בכך", אמר הגנרל. מיהר למקום השריפה והורה להביא בפניו את הרב המקומי.

הרב הובא, רב "מתקדם", זקנקנו קצוץ ומטופח, עניבתו מסומרת למקומה בסיכת פנינה, וכנפות מעילו המהודר מתנפנפות ברוח. התייצב לפני הגנרל, שהורה בשרביטו על האש המשתוללת. "כבודו הוא הרב המקומי?" שאל הגנרל. "אכן כן", השיב הרב. "אם כן, יואיל נא לכבות את השריפה!" פקד הגנרל. "איך, כיצד?" תמה הרב. "מה פירוש איך? יביט כבודו באש, ותשקע!". הרב היה המום. לא הבין. "איני יכול!" הצטדק. "אם כן. אינך רב! מתחזה אתה", הרעים הגנרל. ובו במקום הדיחו ממשרתו, והורה להלקותו חמישים מלקות... מעשה שהיה הוא, אבל כאן הובא משום הסמליות שבו.

מדרש פליאה מצינו באותה אש ששקעה. שקעה, אומר המדרש, אבל לא דעכה. אלא "שקעה בארץ ולא חזרה עוד למקומה, אלא נכנסה אל אוהל מועד, וכל קרבנות שהיו ישראל מקריבין במדבר אותה אש יוצאת ואוכלת אותם". מופלאים הדברים: כדי לאכול את הקרבנות, ירדה אש מן השמים ושרתה על המזבח כל ימי המדבר, עד לבניית בית המקדש בו נבנה מזבח אבנים, ושוב ירדה עליו אש מן השמים ושרתה עליו עד לחורבן הבית. ואף במקדש שני ירדה אש מן השמים, ובחנוכת המזבח בימי החשמונאים. אש קדושה ועילאית. כיצד יובן אפוא שהאש שירדה מן השמים לכלות במתאוננים, אש של הקפדה ועונש, הייתה לאש ריצוי וקודש!

ותשובת הדברים, בהסברו של הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בעניין חטא המתאוננים ויסודם, שמשפטי שמים במידה כנגד מידה. דור המבול חטאו בתאוה וניצחו במים, סמל התאוות, ועוד: ברותחין קלקלו (אש התאוות) וברותחין נידונו. כיוצא בכך, חטא המתאוננים היה, "כי היו מדברים במר נפשם כאשר יעשו הכואבים. והיה רע בעיני ה', שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם. והם היו כאנוסים ומוכרחים, מתאוננים ומתרעמים על עניינם", כתב רבינו הרמב"ן זצ"ל. ממה נובעת התמרמרות זו, מה מקורה? זאת רמז הבורא יתברך בעונשם. יש שני סוגי בני אדם. יש קרים ואדישים, רפי ידיים ונסרכים. משלימים עם כל מצב. ויש כאלו התוססים, מתלהבים ומתלהמים. השאלה היא, לאיזה כיוון הם חותרים, מה מבקשים הם להשיג. המתאוננים, המתלוננים, מלאי הטענות והטרוניות. לאיזה סוג הם שייכות? לכאורה, לסוג הראשון, הנרפה והאדיש, המוצא פורקן במחאות רפות ואי שביעות רצון. ברם, רבותינו השמיענו, שאש הגיהנום היא השתקפות להט העבירה. והנרפים והאדישים למצוות, נידונים בגיהנום של שלג. המתלוננים נידונו באש, ועונשם גילה לנו את סודם: אמנם נסרכו כבעל כרחם אחר עמודי האש והענן, והכל היה עליהם לטורח. אך לא רפיון ותסכול כאן, ההיפך הוא הנכון: מדוע חשים הם כך, משום שבוערת בהם אש התשוקה להימצא במקום אחר. לשקוע בתאוות, להתהולל ולהסתאב!

והרי זה פוקח עיניים, ומרעיש לב! אם ראית אדם שאינו מוצא מקומו ברוחניות, שמשמעם בשיעור תורה, שהתפילה עליו לטורח, הסיבה אחת: מעייניו במקום אחר, לבו בעולם אחר. "כי מן הנמנע שתבסס אהבת הבורא בליבנו, עם התבסס אהבת העולם

בנו", "וכבר אמר אחד מן החכמים: כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב אחד אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא!"

מה, אם כן, העצה? משה רבינו בא, מנחיל התורה, והשקיע את האש. לא כיבה אותה, לא הדעיק אותה. אלא השקיעה בארץ, "עשאה שקועה וטבועה בכל חלקי מעשי איש הישראלי, שקוע ומקושר במצוות התורה". וביאורו: אש התאוות הוא אש זרה, אש חיצונית, אש הורסת ואינה בונה. אש המותירה אחריה אדמה חרוכה. אבל אש התורה והמצוות בונה את האדם, מיישרת אורחותיו, ממלאתו תוכן, מזככת ומזככת וגודשת: "תלמידי חכמים, כל גופם אש!" המטרה, מטרת המורה וההורה ומטרת האדם משיפורו העצמי, אינה לדכא את האש, אלא להפנימה ולנתבה. להפכה לאש שעל המזבח, לאש קודש ושלחבת התקרבות לבורא! ומכאן – לסיפור מעשה שהיה, סיפור כה מאלף!

בזמנו, לפני כיוכל, היה בחור בישיבת פוניבז' שלא מצא סיפוקו בלימוד התורה. את עולמו מצא בתנועת נוער דתית, בפעילות ובהדרכה. הישיבה דרשה התמסרות מלאה ללימוד, הבחור סירב, ומצא עצמו מחוץ לכתליה. נרשם לישיבה אחרת, אבל גם בה המשיך בפעילותו, והגיע לעימותים עם ההנהלה. חברו, שחרד מפני הבאות, נועץ במרן ה"חזון איש" זצ"ל וביקש רשותו להביא את הבחור. הרשות ניתנת. שייכנע את הבחור לבוא עמו על ה"חזון איש". האיר לו ה"חזון איש" פנים, שאלו מה לומדים עתה בישיבה, בקושי ידע. ה"חזון איש" התייחס לכך בסלחנות, והחל חוזר בפניו במתיקות עצומה על דברי הגמרא ושיטת התוספות, והיו הדברים מאירים ושמחים. לפתע הדהימם בקושיא עצומה על דברי התוספות. החבר, ששלט בסוגיא על בוריה, ניסה ליישב את הקושיא, וללא הצלחה. חיך ה"חזון איש", ואמר: "לא נורא. חזרו לישיבה, ותחשבו בעניין. שאלו את רבותיכם. בשבוע הבא אני מצפה לראותכם, ותשובה בפיכם!" כך נפרד מהם, בברכת הצלחה. חזרו לישיבה, והחבר מיהר לשוב על עקבותיו. נכנס אל ה"חזון איש" ובפיו פליאה: "רבי, הלא הבאתי אותו בגלל פעילותו בחברת הנוער, המסכנת את שהותו בישיבה – מדוע לא הזכיר זאת, אף לא ברמז!" וה"חזון איש" ענה במשפט מפתח: "אי אפשר לקחת משהו מאדם, בלא להעניק לו דבר אחד בתמורה! אם מוצא הוא עולמו בתנועת הנוער, וינתקוהו ממנה – גם אם יישמע ויציית, גם אם יצליח, ייפול לדכדוך ולשיממון. לא זו הדרך. יש לנתב את האש, לעשותה ל'אש של מזבח': להקנות לו טעם בלימוד התורה, הרגשת נועם תורה. וזאת נעשה באמצעות הקושיא, והציפייה לתשובה, והדין בה, והשאלה הבאה". כן, כיום מכהן הבחור כראש ישיבה.

כך פעל משה רבינו, וכך צריך לפעול כל רועה נאמן. כל מורה והורה! לא לדכא את האש, אלא להפכה ל"אש של מזבח"!

התאוו תאווה (י"א – ד') (סיפורי צדיקים גליון מ"ד)

מסופר על הגאון רבי ענזיל מסטריה זיע"א שלא היה מעדת החסידים. ואמר פעם להרה"ק רבי יהודא צבי מרוזלא זיע"א, דומני שלהיות רבי ולהתנהג כ"יהודי טוב" (רבי נקרא גם "יהודי טוב) זו היא תאווה ככל התאוות. השיב לו הרה"ק מרוזלא: אמת הדבר, אלא שאי אפשר להגיע לתאווה זו עד שמשברים קודם את כל התאוות הגשמיות.

"וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר: זָכְרָנוּ... אֶת הַקְּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבָטָחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִיִּם" (יא, ד-ה)

רבי חיים מבריסק פגש באחד מתלמידיו שפרק עול תורה ומצוות. כשנתקל התלמיד בדמותו האצילית של הרב ובעיניו החדות שנעצו בו מבט נוקב וכואב, מיהר להצטדק ולנמק מדוע החליט להפנות עורף לדרך התורה. "שאלות שונות באמונה הציקו לי, ולכן החלטתי לשנות את דרכי". הוא הציע שיציג לרב את שאלותיו, כדי לשמוע תשובה". לכל שאלה יש תשובה - ענה ר' חיים - אלא שאין בכוונתי להשחית את זמני, שכן שאלותיך אינן שאלות כלל, אלא תירוצים, שנועדו להשקיט את מצפונך ולהצדיק את נטייתך ללכת אחר תאוותיך. יצרך הרע ורצונך לעשות כל שליבך חפץ, הם שגרמו לך לפרוק עול תורה ומצוות. אותן 'שאלות באמונה' נועדו רק לתת מסווה אידיאולוגי 'מכובד' להליכתך אחר היצרים השפלים. ולפיכך, לא שאלות הן שאלותיך, אלא תירוצים"...

רעיון זה - הורו בעלי המוסר - בא לידי ביטוי גם בפרשת השבוע. בני ישראל התלוננו ואמרו: "מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים, ועתה נפשנו יבשה אין כל, בלתי אל המן עינינו" (יא, ד-ו). מקרב האספסוף עלתה "שאלה באמונה", כביכול, "מי יאכילנו בשר"? הם פקפקו ביכולת הקב"ה להביא להם בשר במדבר. אין ספק שמדובר בשאלה תמוהה ומקוממת. האספסוף נמנה על הדור שיצא בניסים גלויים מבית עבדים, שראה את מכות מצרים, שהים נקרע בפניו - וכי לאחר כל זאת יש מקום להטיל פקפוק ביכולת הבורא? סיכם ר' חיים מבריסק את דבריו ואמר: "שאלות באמונה" המושמעות מפי פורקי עול בעלי תאווה, הנוהים אחר יצרם הרע, אינן שאלות, אלא תירוצים, שנועדו להצדיק את דרכם הקלוקלת.

תלונה אוף דה רקורד (גד שכטמן)

מי לא שמע על הרשל'ה? מסתבר שלמרות שכולם שמעו על הרשל'ה, את המעשה הבא רובכם לא שמעתם; הרשל'ה היה תפקיד מיוחד במינו: לשמח את רבי ברוך ממעז'בוז'. כנראה שבאחד הימים הגזים הרשל'ה בשנינותו והרבי פנה אליו כשהוא נאנח: "הרשל'ה הרשל'ה, מה תעשה בבואך לפני בית דין של מעלה? חושב הנך ששם אפשר לספר בדיחה ולחמוק מעונש?".

הרשל'ה לא הרהר לשנייה טרם שענה: "וכי מה חושב הרבי? אף אם נניח שיפסקו לי גיהנום - אין לי כל כוונה ללכת מרצוני, ובפרט כשאיננו מכיר את הדרך... אלא מה? יתנו לי מלאך שתפקידו להובילני לשם. ובכן, מכאן אני מסודר. אספר לו בדיחות, אעשה לו חיקויים, אדאג לכך שהוא יצחק עד שלא יהיה מסוגל לעמוד על רגליו. בסוף יתייאשו ממני והכל יסתדר", סיים בתרועת ניצחון.

"אהה", הפטיר האדמו"ר, "כך הנך סבור? ומה יהיה כשיתנו לך מלאך שאינו שומע?!..."

פסוק הדורש הבנה מיוחדת מופיע בפרשתנו: "ויהי העם כמתאוננים רע באוזני ד' וישמע ד' ויחר אפו ותבער בם אש ד' ותאכל בקצה המחנה" (יא, י). יש להתבונן בשלוש נקודות יוצאות דופן בפסוק.

- א. מדוע נקטה התורה לשון "כמתאוננים" - כביכול התאוננו, ולא שהתאוננו בפועל.
- ב. איך מתאוננים רע באוזני ד', כלום יש ערוץ תקשורת חסוי המיועד לאוזניו בלבד שם ניתן להגיש תלונה? ולמה לא פנו למשה ואהרן להתלונן, כדרכם בכל שאר הפעמים.
- ג. דרך העולם, שאם פונים לאדם מסוים ומתלוננים באוזניו, הריהו שומע את התלונה. אם כן מדוע הדגישה התורה: "וישמע ד'"? בוודאי שהוא שומע אף כשלא פונים אליו ואף כשלא טורחים לבטא זאת בשפתיים.

כדי לבאר כל זאת ניגע מעט בדברי המפרשים השונים שהסבירו יסוד חשוב בפסוק זה: עם ישראל עלו ממצרים מגוון גרים מאומות שונות, בפי חז"ל מכונים אנשים אלו "ערב רב", ספיחים אלו שנלוו לעם ישראל בצאתם ממצרים התגיירו בעיקר בשל כבוד שמים שנגלה לעיניהם בעשרת המכות ובשינוי כל מערכות הטבע. אך כנראה שלא חפצו באמת לקבל את עול מלכותו יתברך עליהם והם נמשכו בעיקר אחרי הסמלים החיצוניים של היהדות ולא אחר התוכן. מרורות רבים וצרות רוחניות, שגררו גם עונש גשמי, גרמו גרים אלו לאבדותינו במדבר; הם שעשו את העגל, הם שניסו את ד' יתברך פעם אחר פעם ובחנהו. זאת דרשו חז"ל מכך שלפעמים מופיע בתורה הכינוי "עמי" [המיוחד לעם ישראל ומובא בהקשר חיובי], ופעמים מופיע הכינוי "העם", "עמך" [אלו ה"ערב רב"].

גם כאן היו "העם" - ערב רב, "כמתאוננים". פירוש: הם קיימו את המצוות, אבל טרחו בכל הזדמנות להתמרמר בלבם פנימה על ד' ותורתו, חיפשו סיבות מתחת לאדמה על מה להתלונן. הם לא ניסו להתייעץ עם משה רבנו בדבר ולנסות לטפל בכך. כלפי חוץ נהגו כמו כולם, ובפנים טיפס הכעס וגרם להם להרהר בכך שא-לוקים שונא אותם, חלילה וחס. לכן הם מוגדרים בלשון "מתאוננים" מלשון "אונן" - אדם הנמצא לפני קבורת מתו וכל הצער כבוש בלבו פנימה, הוא עדיין בהלם ולא מעכל, הכאב כמעט ולא זולג החוצה. כל זאת הם עשו רק בינם לבין עצמם, וכשקיימו את המצוות כביכול הטיחו במחשבתם

כלפי מעלה: 'רצונך שנניח תפילין? נניח. רצונך שנמתין בין בשר לחלב? נעשה זאת. הא לך'. ודבר זה היה "רע באוזני ד'", שכן עם ישראל לא חשו במאום. ואף שהערב רב חשבו זאת בלבם, הגיע הדבר לאוזניו כאילו נאמר בפה. לכן מצינת התורה "וישמע ד' ויחר אפו", שעל אף שברור לנו שהוא יודע כל הנסתר ולפניו נגלו כל תעלומות, בכל זאת כשמתכוונים להקניטו ועושים זאת באמצעות שמירת המצוות - הפוך על הפוך - גם הקב"ה משנה ממידתו להאריך אף ולחכות שמא יחזרו בתשובה, ומעניש בו במקום. "ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה".

לפני הקב"ה הכל גלוי וברור "סוף דבר הכל נשמע" - גם מה שלא אמרת בקול, לפיכך - "את הא-לוקים ירא ואת מצוותיו שמור". אך בני האדם החיים עמנו אינם נביאים! אם יש לך תרעומת, פרט לבירור, נראה לך שפלוגי חשב/ אמר/ עשה? - גש אליו ותלבן עמו את הדברים. כעס התופח בלב גורם לאסונות וצרות, ומי שאינו מאזין לזולת - יכול להוביל לגיהנום...

"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" (יא, ה) (דרכי מוסר)

צריך להבין את דור המדבר, הרי חכמינו ז"ל אומרים עליהם כי היו דור דעה, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, כולם הגיעו לנבואה, ופתאום הם בוכים שחסרה להם חתיכת בצל או חתיכת אבטיח או שומים? אם כן רואים מזה דבר מפליא שאנשים שהגיעו כבר למדרגה הגבוהה ביותר, יכולים לשכוח את הכל ולהתגעגע לחתיכת בצל. לומדים מזה יסוד גדול, כי אשרי אדם מפחד תמיד, שאפילו שכבר הגיע למדרגה הגבוהה ביותר, צריך האדם לפחד שלא ייפול למדרגה השפלה ביותר.

הגאון ר' משה רוזנשטיין זצ"ל [משגיח בישיבת לומז'ה], אמר על דור המדבר, איך ירדו כל כך פלאים, אחרי שכבר הגיעו למדרגת נבואה, הלא לא מצינו על נביאים אחרים שיתגעגעו אחרי דברים קטני ערך? אלא כל הנביאים הגיעו לנבואה על ידי עמל ויגיעה, לכן נשארו במדרגתם כל ימי חייהם, אבל דור המדבר לא הגיעו למדרגת נבואה על ידי עמל ויגיעה, אלא הקב"ה נתן להם מתנה כי רצה להכשירם לקבלת התורה, אבל לא נשתנה הפנימיות שלהם, לכן תיכף שסרה הנבואה מהם היו כאנשים פשוטים וחטאו.

"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים... ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אֵל הַמֶּן עֵינֵינוּ" (יא, ה-ו)

בני ישראל מתגעגעים לטעם הנפלא של דגים אבטיחים קישואים... מובא במדרש פליאה לכאורה חסר כל הבנה, וכך נאמר: זָכְרָנוּ אֶת הַדָּגָה - מכאן שמדליקים נרות שבת. מה הקשר?

על כך עונה החיד"א בספרו "דבש לפי (מערכה נ) ' בשם הרב אלעזר די אבילא זצ"ל באופן נפלא . יש לתמוה מדוע הם מבקשים דגים. הרי נאמר על המן שלא היה לו טעם משלו אלא כל מה שאדם חשב - היה במן . מישוהו רצה להרגיש טעם גלידת וניל? חשב על גלידת וניל והרגיש את זה באכילת המן וכו'. אז למה להם דגים ? שיחשבו על דגים וירגישו טעם דגים? אלא כלל הוא שאין לאדם הנאה ממשהו שהוא לא רואה. מי שאוכל בחושך מוחלט אין לו טעם באוכל כמו מי שרואה את מה שאוכל . מאכל חסר צבע - אין בו טעם. את הדברים הפשוטים הללו יודע כל יצרן מזון. צבע מאכל עושה את העבודה. מיקרוגל שיוצא ממנו מאכל מבושל חסר צבע - זה לא טעים. צריך גם השחמה. מחשבה על דגים בלי לראות את המאכל זה בכלל לא אותו טעם .

עונג שבת אלו מאכלים טובים לכבוד שבת. אדם שיושב בחושך לא נהנה מהאוכל. בסעודת שבת חייב להיות אור ולכן תקנו חז"ל הדלקת נרות שבת שיהיה אור בבית . מה המקור לחשיבות האור גם באכילה? התלונה של בני ישראל שאין להם טעם במן והם רוצים דגים. זה שנאמר במדרש זכרנו את הדגה - מכאן שמדליקים נרות שבת.

"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם". (י"א ה') (הקדמה לספר "בגדי שש")

הגה"צ רבי מאיר מונק עלה לארץ בזקנותו, היה זה בתחילת שנת תרפ"ט. בדרכו עבר באלכסנדריה שבמצרים. נכנס למסעדה יהודית, אכל דגים, בשר לא רצה לאכול שם מטעמי כשרות . כשסיים, ביקש ממנו בעל המסעדה לכתוב את שמו בספר האורחים של המסעדה, כנהוג . אלא שבכדי שלא יסמכו על חתימתו לאכול במקום כתב "זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים..."

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם (י"א - ה') (ילקוט מעם לועז)

מעשה ברבינו משולם שהיה רופאו של המלך, שאלו המלך פעם: נראה שאבותיך היו כפויי טובה ולא מצא חן בעיניהם הטובה אשר נתן להם הקב"ה. שהרי היה להם מן שהוריד להם הקב"ה מן השמים שהיה בו טעם מעדני מלכים כידוע לכל העולם, אם כן למה התלוננו וביקשו קישואים ושומים שהם מאכלי הפחותים?

ענה רבי משולם: אדוני המלך, למחר אשיב לך תשובה. הלך רבי משולם אצל השר שהיה ממונה על מאכלי המלך ואמר לו: יודע אני שהמלך רגיל לאכול אחרי סעודתו שום קטן. מעכשיו אל תוסיף לתת לו עוד שום, כי אני רופאו ויודע שהדבר מזיק לו, וכן עשה אותו, שר ולמחרת לא הביא לשולחן שומים. כשראה המלך לאחר סעודתו שלא הביאו לפניו שומים כפי הרגלו, כעס ואמר: מדוע לא הבאתם לי שום? השיב לו השר שזה נעשה בפקודת רופא המלך. שאל המלך את רבי משולם: למה פקדת על השר שלא להביא שום? ענה רבי משולם ואמר: ישמעו אוזנך מה שפיק מדבר, שהרי פעם אחת לא הביאו לך שום ומיד כעסת, ואילו בני ישראל היו רגילים לאכול במצרים מאכלים אלה זמן מרובה כל כך, והנה היו במדבר ארבעים שנה והיו אוכלים רק מן בלי לטעום שום קטן, ולכן התלוננו.

אמר לו המלך יפה דיברת, דברך אמת ותורתכם אמת.

“וַעֲתָה נַפְשֵׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל בְּלָתֵי אֶל הָמָן עֵינֵינוּ” (יא, ו.) (ושלל לא יחסר)

לכאורה, העיר הגאון רבי דב בעריש ווידנפלד זצ”ל – הרב מטשיבין, למה אמרו “נפשנו יבשה”, והלא על המן התאוננו, ואם כן היה להם לומר “גופנו יבש!” ותירץ, דלגבי יום הכיפורים נאמר (ויקרא כג, כז): “ועיניתם את נפשותיכם”, ובזהר הקדוש הקשו: והלא העינוי הוא על הגוף? ותירץ הזוהר, שמכיוון שיום הכיפורים אסור באכילה, הרי חסרות לו כל ברכות הנהנין שהיה יכול לברך אילו היה אוכל, וחסרון כל הברכות הללו הוא אכן ‘עינוי לנפש’!

מעתה, אמר הגאון מטשיבין, כך גם לגבי המן, שעליו בירכו רק ברכה אחת, ולא היו בו ברכות חלוקות כמו שיש באוכל ממש: העץ, האדמה, מזונות וכד’, וכיון שבירכו על המן רק ברכת הנהנין אחת ולא הרבה ברכות – הרי הוא עינוי לנפש, ולזה אמרו “נפשנו יבשה”.

“וְכָרַדַּת הַטֵּל עַל הַמַּחְנֶה לֵילָה יֵרֵד הָמָן עָלָיו” (יא, ט.) ... (והגדת)

סיפר מגיד המישרים רבי יעקב גלינסקי זצ”ל: בישיבתנו בחדרה למד בחור נפלא, בן עליה. מוכשר ומתמיד, ירא שמים ובעל מידות תרומיות.

יום אחד ניגש להיוועץ. אחיו הצעיר לומד בישיבה תיכונית, עומד לסיים השנה. הוא רוצה כל כך שיבוא לישיבה, שיתעלה ויהיה לבן תורה. אבל לאחיו תכניות מגובשות. ללמוד רפואה בעתודה האקדמאית, לעבור את שנות ההתמחות בצבא ולהיות רופא. איך אפשר להשפיע עליו לבחור בחיי תורה? אמרתי: “תביא אותו לשבת, ואשוחח עמו”. “הגיע, קשוח כצור חלמיש, דרכו סלולה ומתווית. “הרב”, אמר, “דבר אחד אני מבטיח, שאשאר דתי. הכיפה לא ירד מראשי – אני מאוד מוקיר את אחי. הוא בחר במסלולו, ואני במסלולי – הוא יגדל ויהיה למרביץ תורה, רב וראש ישיבה. ואני אהיה רופא, ארפא מחלות, אשכך כאבים, אציל חיים. תגיע העת ונעלה למרום, איני יודע למי יהיה גן עדן גדול יותר!” לא רציתי לנפץ את חלומו ולהזכיר לו היכן מקום הטוב שברופאים (קידושין פב ע”א).

אמרתי: “ניחא, תעלה למרום ויקצבו לך גן עדן – אתה בטוח שאתה רוצה להיות שם?! זה הדעים אותו: “ודאי, למה לא?”?! “תחשוב שוב, אולי בכל זאת עדיף הגיהנום?”?! “הגיהנום? למה?”?! “אה, כי כל החברה שם... מה עושים בגן עדן, יודע אתה? מציבים לפניך סטנדר, ופותחים לפניך גמרא, ואומרים: למד! כמה זמן?! נצח! אתה מסוגל? קנית כלים לכך, ניסית?! בוא נראה, נסה ללמוד ארבע שעות רצופות... אני מציע שתבוא לישיבה לשנה אחת, לרכוש טעם בלימוד, כדי שגן העדן לא יהיה עבורך סיוט...”!

ואספר – כשהרב מפוניבז’ זצ”ל בנה את היכל הישיבה התקיימו הלימודים באולם חדר האוכל. בנו את הקירות והגיעו לצקת את התקרה, וירדו גשמי זעף. מכיוון שתערובת

הבטון מדודה, אין יוצקים ביום גשום. המתינו הפועלים שעה ושעתיים, ובאו אל הרב לקבל שכרם. הם הגיעו, ומנועים מעבודה בעל כורחם. אמר הרב: "אתם חייבים לי עוד שש שעות עבודה." "ענו שהם מוכנים ומזומנים לעבוד, אך מזג האוויר אינו מאפשר." ניחא, ענה להם. "עלו אפוא לבית המדרש ותלמדו שש שעות!" "איננו יודעים ללמוד", טענו. אמר: "שננו משניות, תלמדו חומש, תאמרו תהילים. כשתסיימו תבואו, ותקבלו שכרם." בשעה עשר, לא נשאר בהם אחד בבית המדרש. ויתרו על השכר, סגרו את הספרים והלכו הביתה. מדוע, משום שלא רכשו כלים ללמוד! כך הבנתי מה שאמרו בגמרא (יומא עה.), שהצדיקים ירד המן בפתח ביתם, שנאמר: "וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו" (במדבר יא, ט), בינוניים בפתח המחנה, שנאמר: "ויצא העם ולקטו" (שמות טז, ד), ורשעים, הלכו למרחקים, שנאמר: "שטו העם ולקטו" (במדבר יא, ח), מלשון: "משוט בארץ ומתהלך בה" (איוב א, ז). ויתכן, שאין המדובר ברשעים ממש. הלא מדובר בדור דעה, שהקטנה שבנשותיהם הייתה גדולה מיחזקאל בנבואה: "כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיות כמלאכי השרת ולא משכו בהם כינים בחייהם, ובמותם לא שלטה בהם רימה ותולעה, אשריהם בעוה"ז ואשריהם בעוה"ב, ועליהם הכתוב אומר (תהילים קמד, טו): אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' א-לוקיו" (פרקי דרבי אליעזר, פרק מ)! ואיך יהיו בהם רשעים – אלא שלא כל אדם מסוגל לשבת וללמוד שעות על גבי שעות. יש המסוגלים, אשרם. הרימו כנף האוהל ומצאו מנתם, הכניסוהו הביתה ועלו ללמוד ברציפות עד הערב. היו כאלה, שמסוגלים ללמוד חצי יום בלבד. אין בעיה. מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום (פסחים, צג:). מחנה ישראל שלוש פרסאות (עירובין, נה:). תלך, תחזור, תאכל צהריים ותעלה ללמוד חצי יום. אבל יש כאלו שלא מסוגלים לשבת אפילו שעה. אין בעיה! תלך חצי יום, תמצא את מנתך, תחזור חצי יום, תאכל ארוחת ערב ותלך לישון.

"וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" (יא, י) (המאיר אור)

לכאורה למה בכו, הרי היה להם מן בשפע, ויכל כל אחד לטעום בו את הטעם האהוב עליו? ואמר על כך הגאון ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל, שעיקר הנאת העשיר היה מהעובדה שהוא שונה מכולם וזכה להגיע לדברים שאחרים לא הגיעו.

והנה בעניין המן שאכלו בנ"י לא היה כל הבדל בין עשיר לעני. כולם היו שווים. דבר זה גרם להם חוסר סיפוק, ולכן היו בוכים למשפחותיהם, כי כמה ערך יש לחיים כאלו שבהם כולם שווים"

כאשר ישא האומן את היונק" (יא, יב) (ספרא דמלאכ - אוצר עובדות ואמרות החת"ס)

כשנתקבל החת"ס לכהן פאר ברבנות בקהילת מאטערסדארף, קיבל מהנהלת הקהילה דירה לשכון בתוכה. הבניין שכן מול בית העלמין של העיירה. באותו בנין התגורר מתחתיו רבי נתן החזן של מאטערסדארף, אשר כחזן העיר קיבל גם הוא דירה בבניין של הרב, כנהוג באותם זמנים.

פעם באמצע הלילה, הביט החת"ס החוצה אל בית העלמין, ונדמה היה להחת"ס כי רואה הוא את ר' נתן החזן עומד מעל הבית הקברות מלוכש בתכריכים --- הבין שבוודאי ר' נתן נמצא בסכנה. למחרת אמר בחשאי לתלמידיו, שיאמרו תהילים, כיון שר' נתן צריך לרחמים על נפשו. ואכן, התלמידים החלו באמירת התהילים. כראות ר' נתן כי מתקיים מנין תהילים, הצטרף אליהם, והחל אף הוא לומר עמם פרקי תהילים. למחרת בלילה, הביט החת"ס בחלונו וראה כאותו מחזה. בבוקר ציווה שוב לתלמידיו שיאמרו תהילים, ואף עתה הצטרף ר' נתן לאמירת התהילים. ויהי בלילה השלישי, שוב ראה החת"ס כמחזה הזה, והחליט סופית כי אכן ר' נתן נמצא בסכנה גדולה. למחרת היום אמרו התלמידים תהילים, אך ר' נתן החזן כבר לא היה יכול להצטרף אליהם, כי נעשה חולה מסוכן מאד, ולאחר כמה ימים עלתה נשמתו לגנזי מרומים ונסתלק מן העולם, בהשאירו אחריו אלמנה שבורה ורצוצה, ויתום קטן בשם עזרא, תינוק בן חודשים ספורים.

המו מעיו של החת"ס על היתום הנשאר, ובכל לילה לקח החת"ס את עריסתו, ובעת לימודו נענע את העריסה שבה התינוק, כדי להרגיעו וכדי שאמו תוכל לנוח במשך הלילה. כשהיה התינוק צריך לאכול, היה החת"ס רוקע ברגלו על הרצפה - שהייתה התקרה של האלמנה - והיא באה ולקחה את התינוק, האכלתו והחזרתו להחת"ס שירגיעו בעת לימודו. כך דאג החת"ס להאי יניק וחכים, עד שנהפך לבן-ביתו, כשהחת"ס מכלכלו ודואג לכל צרכיו.

"האנכי הריתי את כל העם הזה, אם אנכי ילידיתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך",
"מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמור תנה לנו בשר ונאכלה" (יא, יב-
יג) (מן הגר"מ אזרחי שליט"א)

ואילו היה משה ההורה והיולד, כלום לא הייתה נשאלת הפליאה, "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה"? כלום האפשרויות משתנות? התירוך הוא, כי אף אם האפשרויות לא משתנות, אבל השאלות לא קיימות. אילו היה משה רבינו ההורה והמוליד של כל העם הזה, לא היה מתפלל. כי כשחייבים למצוא פתרון, מוצאים אותו, כפי שאמנם בא דרך נס השליו.

ההורה והמוליד, הוא מחויב, הוא דואג. בטבעו הוא שלא ימצא מנוח עד למציאת פתרונו. משה רבינו, על כל מחויבותו לצוואת "נחה את העם הזה" (רש"י כאן), דאגת הורים לא הייתה לו, כי אינו הורה ויולד. אימא, לא תנוח ולא תשקוט, עד למציאת פתרון צאצאיה. דאוג תדאג לכל אחד מצאצאיה, גם אם שישים ריבוא המה. ומשה רבינו, על כל גדלותו, אינו אימא או אבא. אימא או אבא, לעולם לא יאמרו "אין לי פתרון", וישוּבו למסלול חיהם... כך ברא הקב"ה את ההורים. מי שאינו הורה, גם אם הינו משה רבינו, אין לו בטבעו דאגת הורים. מה שהקב"ה השיב למשה רבינו, הוא שיחד עם הטלת משימת ה"לך נחה את העם הזה" (רש"י כאן), חייבים לעבור אל משה רבינו, גם התכונות של "הורה" ו"יולד". ולהורה ויולד, נמצאים תמיד פתרונות עבור כל צאצאיו, אף ע"י פלאות

של "שלי". כי לא תתכן הנחייה של עם, ללא אפשרויות של "שאהו בחיקך". ולא יתכן "שאהו בחיקך", ללא פתרון פלאי של "שלי". וכך הווה. זהו מה שבא אל משה רבינו, עם קבלת המשימה של "לך נחה את העם הזה". "שאהו בחיקך". אלו הם הורים. כך נבראו, וכך הוא סיפוק צרכיהם, וכך צריכה להיות קבלת משימת הנהגת ישראל, תוך כדי קבלת אפשרות של "שאהו בחיקך".

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (יא, טז).

מעשה ברבי יאשה בער בעל הבית לוי מבריסק זצ"ל, שהוזמן לעיירה קטנה ליישר ההדורים מסביב לשאלת בחירת רב במקום. ראה רבי 'יאשה בער' כי המחלוקת עצומה, ובווערת כאש לוהטת, עד ששכחו כל התושבים את דאגת הפרנסה וכל דאגותיהם האחרות והצטדדו לצדדים וצדדי צדדים לעסוק בסכסוך הרב והרבנות.

אמר להם הרב מבריסק: כל ימי הייתי תמה אחרי פרשת המתאוננים והמתלוננים, מחלוקת בשר התאוה ובכית העם למשפחותיו, נאמר 'ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש' וכי מה תקנה ותרופה יש במינוי זקנים למצב הקשה של ריב ומדנים. אכן, עתה נודע לי הדבר, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהם מתרעמים ומרעשים, מריבים ומרננים בענייני המזון, מן בשר ופרנסה, אמר 'אספה לי שבעים איש', ציווה להם ויערכו בחירות ושכחו עניותם וריבם, ועמלם וכל דאגותיהם, יעסקו ויתעסקו רק בבחירות.

לא יום אחד תאכלון ולא יומיים ולא חמישה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם (יא, יט-כ) (מתוך מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, גליון 245)

ויש לשאול: מדוע דווקא מספרים אלה 30,20,10,5,2,1 ? חידוש נפלא אומר בעל 'הרוקח': 'סיכומם (שעולה למניין 68) הם כמניין הימים שבהם חייבים לאכול בשר בשנה: 52 שבתות + 7 ימי הפסח + 1 עצרת + 2 ימי ראש השנה 8 + סוכות, ובאילו הימים 2 שבתות תסירם ובסה"כ = 68.

"ומי יתן כל עם ה' נביאים"... (יא' כט) (ישורון ר"ט)

פעם נשאלה שאלה בבית הכנסת שבשכונת "שערי חסד": "האם להמתין מלקרוא את ההפטרה עד שיביאו נביא הכתוב על קלף או שמא מחמת טורח הציבור יקראו מתוך חומש ? מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך השיב מיד שאין בזה משום טירחא דציבורא. והסביר: זכורני מה ששמעתי בעבר אודות תיאורו של תייר גוי שביקר לפני כמאה שנה בארץ ישראל, וברשמיו שפורסמו לאחר מכן נכתב בסגנון של התפעלות על ירושלים, כי היא העיר שבה עדיין מתהלכים ברחובות נביאים... ומהיכן למד אותו תייר שעד היום מתהלכים נביאים בירושלים ? על כך סיפר הוא בעצמו: בשבת הזדמן לבית הכנסת "החורבה" בעיר העתיקה. הבחין התייר שהמתפללים ממתנינים. שאל את אחד המתפללים: "למי מחכים ?" הלה השיב לו: "לנביא..." התייר הגוי פנה לדרכו, ולא המתין לבואו של

הנביא... וכשהגיע לביתו כתב בהתפעלות מה שכתב ... הרי לנו הוכחה, אמר רבי שלמה זלמן שהמתינו לנביא, ולא חששו לטירחא דציבורא...

ותדבר מרים ואהרן במשה (יב,א)

הנחרצות

נצטוונו לזכור את מעשה מרים, שדיברה במשה ונענשה. וזו מצות עשה מן התורה כדי להימנע מדיבור לשון הרע. אבל כשנעיין בדבר נמצא, שיש כאן חטא נוסף, והוא שגרם לדיבור ולעונש: שלא דנה את משה רבינו לכף זכות, והכריעה את מעשיו לכף חובה! וזו מצות עשה מן התורה, לדון את הזולת לכף זכות!

נספר סיפור, מעשה שהיה. למשפחה ענייה, ברוכת ילדים מקסימים, נולד ילד פגוע, רחמנא ליצלן. שכנה, תלמידת סמינר, נחלצה לעזרה. ועזרתה הייתה כה נחוצה: לאמבט, להחליף, להלביש, להאכיל, לטייל. כל שעה פנויה באה, הייתה כמלאך מושיע. יום אחד, ארגנה המורה בסמינר פעילות חסד: כל תלמידה תאמץ מעשה חסד מתוך מבחר שהמורה הציעה. התלמידות התלהבו, שקלו ודנו, בחרו ופעלו. מלבד אחת, שהודיעה למורה שאין לה פנאי. היא עסוקה. לא סיפרה שכבר אימצה, שפעילות החסד שלה ממלאת כל שעה פנויה. לימדו אותה שאין להשתבח במעשה טובה. שאין לפרסמו.

הגיעה העת לבחור במדריכות לפעילות חברתית. מובן ששמה של אותה תלמידה עלה. מצטיינת הייתה הן בלימודיה, הן במידותיה, הן באישיותה. אבל אותה מורה עמדה כצור חלמיש: היא – לא! מדוע, למה לא? היא לא רוצה לפרט, זה לשון הרע. אבל מבקשת היא שישמעו לקולה, התלמידה הזו אינה ראויה להיות מדריכה, סמל ודוגמה. ובאמת, כוונתה הייתה לטובה, אך ורק לטובה: מי שלא מוצאת פנאי למעשה חסד, יש להוקיע! הואיל ולא נימקה את התנגדותה, גברה יד המצדדות והנערה נבחרה. דווקא היא התלבטה. באמת לא היה לה פנאי. יד ההשגחה הייתה כאן, ובאותו פרק זמן נשלח הילד למוסד שיטפל בו. היא קיבלה את ההדרכה.

ההדרכה, כידוע, דורשת השקעה ומסירות, והיא לא חסכה בשתיהן. שמה נודע לתהילה, ובכל פעם שנתקלה באותה מורה, הייתה המורה מפטירה לעברה: "להדרכה, יש לך פנאי?!". לחסד לא, ולהדרכה כן? משום שהיא מעניקה הילה של כבוד ושם טוב? ובאמת, המורה עשתה זאת בכנות. כאב לה שתלמידתה לשעבר סירבה למעשה חסד, הפנתה עורף ליסוד מידות היהודי: רחמן, וגומל חסד. ליסוד התורה, שתחילתה וסופה גמילות חסד. למידתו של אברהם אבינו, אב האומה! המורה פצעה לב תלמידתה לשם שמים, ורמסה את המצווה, מצות עשה מן התורה לדון לכף זכות. יתכן והתלמידה הייתה צריכה ללבן את הנושא, להעמיד את המורה על טעותה. זה היה הצעד הבריא ביותר, והמבריא ביותר. הוא לא נעשה. הנערה הבלילה, לא ענתה דבר. למזלה, לא שאלו אודותיה את המורה לפני שהתארכה. שמה הלך לפניו, והיא בנתה בית של תורה לתפארת. כיום היא מורה מצליחה. מחנכת נערצת, משכמה ומעלה.

ויום אחד, פגשה באותה מורה. כששמעה שתלמידתה לשעבר מורה בישראל, לא הסתירה הזדעזעותה. אף הביעה בנחרצות: "אילו הייתי יודעת, הייתי מטרפדת את המינוי", הצהירה. נערה שאין לה פנאי למעשה חסד, אינה ראויה להיות מחנכת!

וזה נכון עקרונית....

טענתה של מרים הנביאה (שיחות קודש תש"מ כרך ג, עמ' 488)

בפרשתנו מסופר על הצרעת שמרים הנביאה, אחות משה, לקתה בה אחרי שדיברה עם אהרון אחיה על משה אחיהם: "וַתִּדְבֹר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח, כִּי אִשָּׁה כֹּהֵנִית לָקַח". רש"י מביא את הרקע לדברים. זה היה אחרי שאלדד ומידד התנבאו. מרים שמעה את ציפורה, אשתו של משה, מגיבה: "אוי לנשותיהן של אלו, אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני". שיחתה של מרים עם אהרון עסקה אפוא בפרישותו של משה רבנו.

למה להזכיר?

מרים, שהייתה צדקת, לא התכוונה חלילה לדבר בגנותו של אחיה, כפי שרש"י מוסיף: "ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו". ובכל זאת, על-אף היעדר כוונה רעה, נענשה מרים בצרעת, ואנו אף מזכירים זאת בתוך שש הזכירות היום-יומיות: "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֶל-לֵהֲיָךְ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ, בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". מדוע התורה מצווה להזכיר בכל יום את גנותה של מרים, והלוא התורה אינה מדברת אפילו בגנות בהמה טמאה (בהעדפת לשון עקיפה: "ומן הבהמה אשר איננה טהורה"); כל שכן כשמדובר במרים הנביאה, שהייתה בעלת זכויות רבות?!

תועלת לעם

אלא שהאזכור הזה נועד להעביר עוד מסר, חיובי, הטמון בפרשה זו. דבריה של מרים באו מתוך הערכתה הגדולה למשה ולציפורה אשתו, שכונתה "האישה הכושית" מפני שהייתה נאה בתורה ובמצוות, כדברי רש"י. מרים חשבה כי פרישותו של משה מאשתו אינה נכונה, דווקא מפני שידעה את רום מעלתם. היא חשבה: כמה טוב שייוולד להם עוד ילד, שבוודאי ידמה להוריו ויאיר את עם ישראל בצדקותו. איזו זכות ואיזו תועלת יפיק מכך העם כולו. אלא שהדיבור הזה היה בבחינת חטא, מפני שמרים, שעמדה במדרגה גבוהה, הייתה צריכה להבין שמשה שונה מכל העם, והוא אכן נדרש לפרישות. ובכל זאת, אף שלקתה בצרעת עיכב הקב"ה את מסע העם, עם המשכן ועם ארון הברית, במשך שבוע ימים, עד שנרפאה.

מסר נצחי

אולם אף-על-פי שלא היה נכון לדבר כך כלפי משה, יש בדבריה של מרים מסר והוראה לכל איש ואישה בישראל, על החשיבות הגדולה שבהבאת עוד ילד יהודי לעולם. קיומו של

עם ישראל מושתת על בנים ובנות העוסקים בתורה ובמצוות, ילדים החיים כיהודים בחיי היום-יום שלהם. על-ידי כך נעשה העם כולו חזק יותר, חי יותר ו'יהודי' יותר.

כל יהודי מפיץ סביבו אור א-לוקי, ככתוב "נר ה' נשמת אדם". האור הזה מאיר את חשכת הגלות. וכאשר מתרבים עוד ועוד נרות יחידים, נעשה לבני ישראל "אור במושבותם" עוד בתוך הרגעים האחרונים של הגלות, וזה מקרב את ביאת משיח צדקנו.

"והאיש משה ענו מאד מכל האדם" (יב,ג)

לאחר שדברו אהרן ומרים סרה במשה על כך שלאחר מתן תורה בחר לפרוש מאשתו, מזכירה לנו התורה: 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'. כיצד משתייכים לכאן הדברים?

באר הרב מטשעבין: במסכת שבת (פז ע"א) אומרת הגמרא שהסיבה שבחר משה רבנו לפרוש מאשתו, הייתה משום שנשא קל וחמר בעצמו ואמר: 'ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת, וקבע להן זמן, אמרה תורה 'והיו נכנים וגו' אל תגשו אל אשה', אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן - על אחת כמה וכמה!'. אם כן, מה הייתה אפוא טענתם של אהרן ומרים, הרי משה לא עשה זאת תם, הוא דרש קל וחמר!

התשובה היא, משום שאהרן ומרים הכירו בקדושתו של משה! אהרן ומרים ידעו שישנו הבדל עצום בין כלל ישראל למשה רבנו, כלל ישראל הוצרכו לפרש מן האשה לפני מתן תורה, משום שלפי דרגתם, אלו לא היו פורשים מן האשה היה זה מפריע להם לקדושה הנצרכת לקבלת התורה. לעומת זאת, למשה רבנו, לפי גדל קדושתו ומדרגתו הגבוהה לא היו הדברים סותרים זה לזה, ועל כן טענו הם שלא היה לו לפרוש מן האשה. בכדי להשיב על טענתם אומרת התורה 'והאיש משה ענו מאד...', משה יכול היה לדרוש את הקל וחמר, כיון שלרב ענוותנותו לא הכיר כלל בהבדל האמור בינו לבין כלל ישראל, וכיון שנשא קל וחומר בעצמו פרש מן האשה.

"והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (יב,ג)

רבי רפאל מברשד היה אומר: על כל חטאי אוכל למצוא תירוצים בעולם הבא, אך לא על הגאווה. כשישאלוני בבית דין של מעלה: למה לא עסקת בתורה. אענה: לא ידעתי תורה, בור ועם הארץ הייתי, כשישאלוני למה לא עבדת את ה' על ידי תפילות ומעשים טובים? אענה: לא היה לי פנאי, טרוד הייתי למצוא טרף לבני ביתי. וכשישאלוני שוב: למה לא סיגפת עצמך ולא ישבת בתעניות? אענה: חלוש הייתי והיה חשש של סכנת נפשות. ושישאלוני: למה לא נתת צדקה? אענה: לא היה בידי לתת, עני ואביון הייתי. אך כשישאלוני: עם הארץ קבצן וחלש שכמותך, למה נתגאית כל כך, מה מקור הגאווה שלך? על כך לא יהיה לי תירוץ ולא אוכל לענות כל מענה.

א-ל נא רפא נא לה (י"ב - י"ג) (סיפורי צדיקים גליון מ"ד)

פעם אחת נפגשו הרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זיע"א והרה"ק רבי יחיאל מיכל מאוסטרובצה זיע"א. ביקש רבי יחיאל מיכל מהרבי מגור שיתפלל בעדו שתהיה לו רפואה שלימה ואמר את שמו ושם אמו כנהוג. אמר ה"אמרי אמת": במסכת ברכות (דף ל"ד) אמחז"ל: כל המבקש רחמים על חברו, אינו צריך להזכיר שמו, שהרי משה רבינו, כאשר התפלל על מרים לא הזכיר את שמה, שנאמר "א-ל נא רפא נא לה", ואם כן למה הזכיר כבודו את שמו ושם אמו?

השיב הרבי מאוסטרובצה: באמת כוונת הדברים שאין הכרח להזכיר במפורש את שם החולה ושם אמו, אלא אפשר להזכירם גם ברמז, שהרי המילים "רפא נא" הם בגימטריה "מרים יוכבד".

א-ל נא רפא נא לה (י"ב - י"ג)

פרשת השבוע הנוכחי, מסתיימת בתיאור התפילה הנרגשת שנשא משה רבינו, אחיה המסור של מרים הנביאה, על הצרעת בה לקתה. כבן המתחטא לפני אביו, עמד משה רבינו וביקש רחמים למען אחותו, המשולחת מחוץ לשלוש מחנות, וכמה מצער שדווקא היא - נביאה בישראל, נמצאת במצב כזה. קדמה לתפילתו של משה בקשתו של אהרן ממשה רבינו, והוא התבטא על הצרעת שלקתה בה: 'אל נא תהי כמת' - הוא מבקש שאחותו לא תיחשב כמתה חלילה, אלא תזכה לרחמי שמים ולתקווה מחודשת. השאלה כמו זועקת ועולה מאליה: התפילה על אדם חולה - פשוטה ומובנת, וכך נהג משה. אך מהיכן הגיעה ההשוואה לאדם מת?! הן ניתן לבקש על אדם חולה, להתחנן למען בריאותו. ועדיין, יש כברת דרך ארוכה בין חולה למת. מדוע נקט אהרן בהשוואה כה קיצונית של אחותו לאדם מת?! רש"י במקום חש בכך, ומבאר שהמצורע חשוב כמת. אלא שעדיין לא מובן, הרי האדם חי, חי! נכון שהוא סובל, מצורע, מנודה - אבל עדיין הוא חי! את השאלה הזו הרעים ראש ישיבת מיר, הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, בפני קבוצת תלמידים שהתכנסו במעונו ל'ועד מוסר'. וישא קולו ויאמר: "איככה הידרדר המצורע למעמד של מת?! הרי מת הוא הדבר הגרוע ביותר, הוא סופי, נטול תקווה ונטול עשיה. לעומתו, המצורע במצב טוב לאין ערוך! יש לו תקווה, עדיין הוא פעיל, ועוד ישוב לחיק משפחתו. כיצד ניתן לכנותו בשם מת?! איך אפשר להגדיר אותו כאילו אינו בין החיים, רח"ל.?" את שאלתו המדהדת, לא הותיר רבי חיים בחלל החדר, בלי להשיב עליה בהתלהבות, דברים כדורבנות:

"המצורע חשוב כמת, כי מה שמייחד מת - זו העובדה שהוא לא יכול להועיל לאחרים. כולנו יודעים כי המטפלים בנפטרים עושים חסד של אמת, כי המת אינו יכול לגמול להם טובה. עוצמת הכאב והאסון כשהאדם הופך למת - היא בגלל שמעתה לא יוכל לסייע לאחרים, לא יוכל להועיל לעולם, לא יוכל לפעול למען אנשים... והמצורע - למרבה הצער והכאב, מידרדר לאותו מקום. מרגע שנשלח מחוץ לשלוש מחנות ויושב

בדד , אינו יכול להועיל לאחרים, אינו יכול לגמול חסד עם רעהו , מאבד את היכולת להיטיב עם זולתו. אמור מעתה - כמת הוא נחשב, שכן שניהם אינם יכולים להועיל לזולתם. "כי מוות וחיים אינו מצב קליני, גם לא אבחנה מדעית. מוות - הוא מצב של אדם שלא יכול לעשות חסד עם זולתו, אינו יכול להועיל לחבריו, אינו מסוגל להיטיב לסביבתו. ומאידך, חיים ארוכים - אלו חיים מלאי חסד ועשיה, חיים העוסקים בלהיטיב, לשמח, לגמול חסד איש לרעהו!

א-ל נא רפא נא לה (י"ב - ג) (מתוך העלון השבועי של הרב חנניה צ'ולק שליט"א)

להקנות חולי לאחר:

א. ב'ספר חסידים' (ס' תמ"ה) הובא מעשה באדם חולה שהגיע עד שערי מוות, והיה שם אחד שאמר בבדיחותא לחולה: תמכור לי החולי שלך. א"ל החולה: אם תיתן לי כך וכך ממון, אמכור לך החולי. א"ל: אתן לך. מיד עמד החולה ושב לאיתנו, וזה שהתבדח חלה ומת תחתיו.

ב. כן הביא החיד"א ('ברית עולם'): שמעתי מאדם גדול שראה גוי שמכר החולי, והמוכר נתרפא, והקונה נלכד בחולי.

ג. בנו של ה'שער אפרים' (בהקדמה על 'שער אפרים') סיפר, שהייתה מגיפה קשה (בשנת תל"א) שרבים חללים הפילה, ובין המתים היה גם בנו של אביו. בתוך ז' ימי האבלות, נחלה גם בנו השני. כששמע ה'שער אפרים' שנחלה גם בנו השני, התעטף בטליתו, וכפיו פרושות לשמים בתחינה ובקשה, ואמר: "אנא ה', יהי נפשי תחת נפש בני ידידי יחידי, בן זקונים הוא לי, הקשיבה נא ועשה, מי ייתן מותי תחתיך בזכות יצחק אבינו הנעקד כשה". והנה בעוד שהיה עומד ומתפלל, החל הבן להתרפאות עד ששב לאיתנו, וה'שער אפרים' נחלה ויגוע ויאסף אל עמיו.

ד. בשו"ת 'חתם סופר' (יו"ד ס' שלט) נשאל מאחד על דבר כהן שיש לו חולי נכפה, ונמצא בספר שיש לזה תרופה שייתן החולה את ידו ליד ערל מת, ויאמר לחש: "קח ממני החולי שאינו מזיק לך, ולי אתה מטיבו", וכבר ניסה אחד רפואה זו ונתרפא. והתירו ה"חתם סופר".

ה. מנהג מכירת חולי עם החמץ – בפרוס חג הפסח בכל שנה, יש שנהגו להוסיף בשטר מכירת חמץ: "הריני מוכר ומקנה לגוי כל חולי ומחלה שיש לי ולבני ביתי".

ו. ה'משנה הלכות' (חי"ב ס' תעא) פסק שאסור למכור חולי לישראל, דאסור לאדם לחבול עצמו, וממילא יש איסור לקונה לקנות חולי, וע"י שמקנה לו את חוליו עובר על 'לפני עור לא תתן מכשול'. אבל לעכו"ם מותר.

ז. כשנשאל רבי חיים קנייבסקי שליט"א אודות מה שכתבו באחרונים שאפשר למכור מחלה לגוי עם החמץ, וסיפרו לו שיש נוהגים כן במכירת חמץ, שכותבים בשטר המכר

שמוכרים לגוי גם כל חולי וכל מכה , ושאלתיו מה נעשה אחרי הפסח כשחוזרים וקונים את החמץ מהגוי, היכן הולכת המחלה אז, והשיב שאין אנו לוקחים בחזרה את המחלות, רק את החמץ בלבד, ושאלו אם יכולים לעשות כן, והשיב שיכולים לעשות כן בלי חשש .

חידון לפרשה

1. מהם שני הכלים בפרשתנו שנעשו 'מקשה אחת' – מגוש אחד – של מתכת? מהו הפריט הנוסף במשכן אשר נעשה ממקשת מתכת אחת?

מנורת הזהב (במדבר ח ד) וחצוצרות הכסף נעשו שתיהן מגוש מתכת אחד. בשמות כה יח, הכפורת המכסה את ארון הקודש והכרובים שעליה נעשו מקשת זהב אחת.

2. ביטולה של איזו מצוות עשה המובאת בפרשה זו מחייב עונש כרת? על אילו מצוות עשה נוספות יש עונש כרת?

מי שיכול להקריב קרבן פסח ואינו עושה זאת, נענש בכרת (במדבר ט יג). כמו כן, ביטול מצוות מילה מביא לכרת (בראשית יז יד).

3. מהם שני המקומות בפרשה שבהם מוזכרת אש?

בפרשה מסופר על "עמוד האש" שהוביל את בני ישראל בלילה (במדבר ט טו), ועל אש שאכלה את המתאוננים (במדבר יא א).

4. מי הכין את החצוצרות? היכן עוד מוזכרות החצוצרות בתורה, מלבד בפרשתנו?

את החצוצרות הכין משה בעצמו (במדבר י א-ב). החצוצרות מוזכרות גם בפרשת מטות בקשר למלחמת מדין (במדבר לא ו).

5. איזו אות שמופיעה בפרשה זו אינה חלק ממילה?

הפסוקים שמתארים את מסעות ארון הקודש מוקפים באותיות נ הפוכות (במדבר י לה-לו).

6. באיזה הקשר מוזכרים ששה ירקות בפסוק אחד?

בני ישראל מתלוננים על חדגוניותו של המן, בניגוד לירקות הרבים שהם אכלו במצרים: קישואים, אבטיחים, חציר (כרתי), בצלים ושומים (במדבר יא ה).

7. היכן מוזכר בפרשתנו המספר 70? היכן עוד מזכירה התורה 70 איש?

משה מצווה לאסוף 70 זקנים שיעזרו לו להנהיג את העם (במדבר יא טז). בפרשת ויגש, כשמשפחתו של יעקב יורדת מצרימה, היא מונה 70 נפש (בראשית מו כז).

8. מיהם שני האנשים שמופיעים בפרשתנו אך אינם מוזכרים שוב בשום מקום בתנ"ך?

אלדד ומידד, שניים משבעים הזקנים שנבחרו לעזור למשה, התחילו להתנבא באופן בלתי צפוי במחנה (במדבר יא כו-כז), והם לא מוזכרים שוב בתנ"ך כולו.

9. היכן מוזכרת בפרשתנו אם מינקת?

משה משווה את המסירות וההקרבה הנדרשות כדי להנהיג את בני ישראל, למסירותה הכוללת של אם מיניקה (במדבר יא יב).

10. היכן מוזכרים בפרשה זו אף, שיניים, פה, ופנים?

השם מזהיר את משה שהיהודים יאכלו כל כך הרבה שליו עד שהוא יצא להם מהאף (במדבר יא כ). כשהגיע השליו, המתאוננים נענשו כשהבשר היה עדיין בין שיניהם (במדבר יא לג). השם שוחח עם משה "פה אל פה" (במדבר יב ח). כשמרים לקתה בצרעת, היא הוצאה מהמחנה למשך 7 ימים, אותם התורה משווה לשבעה ימי בושה של בת שאביה יורק בפניה (במדבר יב יד).

שאלות חידון א'ב' פרשת בהעלותך

- א. ועל צבא מטה בני גד...
- ב. אחד המאכלים הזכורים לטובה ממצרים
- ג. ועל צבא מטה בני מנשה
- ד. כתשו במכתש
- ה. ויתדבר מרים ואהרן במשה על אודות...
- ו. היא היתה בהסגר
- ז. המנורה היתה עשויה מ_____
- ח. הן שמשו למקרא העדה
- ט. טעם הזמן היה כ_____
- י. ענן השם הגן על עם ישראל ב_____
- כ. משה לקח לו לאשה, אשה _____
- ל. שאלת האנשים הטמאים שלא הקריבו את קרבן הפסח במועדו היתה...
- מ. אחרי שדברה מרים במשה היא היתה _____

נ. היינו אוילים

ס. "סביבות" בארמית

ע. מהמן היה אפשר לעשות _____

פ. מי שלא הקריב את קרבן הפסח במועדו, יכל להקריבו ב_____

צ. השם אמר פתאום למשה אהרן ומרים...

ק. "ויהי בנסע הארון ויאמר משה"...

ר. ובנחה יאמר: שובה השם...

ש. משה אסף...

ת. "והאסףסוף אשר בקרבו התאוו"_____

התשובות לחידון א'ב' פרשת בהעלותך

א. אליסף בן דעואל

ב. בצלים

ג. גמליאל בן פדהצור

ד. דכו במדוכה

ה. האשה הכשית אשר לקח

ו. ותסגר

ז. זהב

ח. חצוצרות כסף

ט. טעם לשד השמן

י. יום

כ. כשית

ל. למה נגרע?

מ. מצרעת כשלג

נ. נואלנו

ס. סחור סחור

ע. עגות

פ. פסח שני

צ. צאו שלשתכם

ק. קומה השם וינוסו משנאיד מפניך

ר. רבבות אלפי ישראל

ש. שבעים איש מזקני ישראל
ת. תאנה